

Jak je to ve skutečnosti

II.

Nepopírám, že jsme se výjimečnými zákony z poslední doby dostali na cestu, která, kdyby vždy místo lepšího dostavilo se horší, by mohla být nebezpečnou pro demokracii. Hlavně proto, že z okolní ciziny ještě dlouho k nám bude prosakovat diktátorská psychologie a poněvadž teď vůbec jde světem vůdcovská epidemie. Také u nás jistě vyskytnou se lidé, kteří budou radit: ještě krok a ještě krok na této cestě. Budou pro to uvádět mnoho důvodů, ale hlavní důvod jest duch opičáctví, který v nich sídlí. Nenávidí Hitlera, poněvadž nás ohrožuje, ale nenenávidí ho tak velice, aby chvilemi nepocítovali chuť ho aspoň trochu napodobit. Před nedávnem se zdálo, že tato nákaza se vetřela i do jedné české socialistické strany — netřeba ji jmenovat, poněvadž každý beztak dovede na ni prstem ukázat. Jeden z jejích šéfů se příliš poplašil požadavky ráznosti a odhodlanosti, které se nyní právem kladou také na demokracii, a projevoval dosti zbabělou ochotu zajíti příliš daleko. Zajisté, musíme být rázní a odhodlaní. Aby to však mělo pro demokracii nějakou cenu, nesmíme ji při tom umačkat samou rázností. Nesmíme přehnat dovolenou dávku léků. Je někde mez, kde končí ráznost demokratů a začíná ráznost diktátorů.

Přese všechno nebezpečí, kterým také naše demokracie pravděpodobně bude ohrožována, přes všechny nepříznivé větry, které se budou do ní opírat, nejen doufám, nýbrž i věřím, že nepomine. Neboť

1. není mezi námi dosti silné reakční vrstvy, která má důvody mstít se demokracii. V šlechtickém a generálském Německu taková vrstva sesazených nescházela. U nás konec konců velká většina politicky aktivní třídy v demokracii profitovala. Naši reakcionáři — toť většinou mužové pouhých vrtochů. Zde se lidé obracejí k demokracii zády nikoli ze skutečné nenávisi, nýbrž z náladové rozmrzelosti, z rozmazlenosti nebo proto, že bezmocně a bez odporu, který vychází ze síly vlastní osobnosti, naslouchají divokému volání poslední politické módy. Reakční hnutí nebude u nás nikdy tak solidně založeno jako v Německu. (Odpusťte, že se zde mluví výhradně o nebezpečí diktatury zprava, ale nebezpečí levé diktatury, jak známo, se nyní na nějakou dobu pro nepříznivé počasí odkládá; komunistická strana se schází jen v sále.) Nebyla u nás také založena taková poroučecí tradice, jakou Německo prošlo za Bismarka a Viléma II., a která tam ještě mnohým lidem vězí v kostech. Marné by se u nás sháněly prvky diktátorské tradice; žádný tyran se zde nemůže dovolávat zvyků lidu. U nás tradice bude diktatuře odporovat, ne ji podporovat. Nemáme ani tak silné reakční vrstvy jako ji má Rakousko, kde Dollfuss, aby si získal jejich pomoc, musí aspoň napodobovat diktaturu, i kdyby nechtěl. A který národ jedná snadno jak proti své tradici, tak proti svému sociologickému složení? Demokratičnost zdá se být založena v našich dobrých i špatných vlastnostech.

2. V Německu pomohly sehnat lid do jednoho houfu silné zahraniční motivy: odpor k placení reparací, nenávisť k versailleskému míru, pošramocení národní hrdosti vojenskou porážkou. Divoká a uražená národní pýcha učinila té zemi snesitelným i diktátora, hlavně takového, který dovede na struny národní pýchy virtuózně zahrát. Německá diktatura alespoň na polovic vyplynula z problémů zahraniční politiky — nebo aspoň z těch důvodů našla tolik přívrženců. Takových národ pobuřujících zahraničních motivů u nás není. R. 1918 jsme nebyli uraženi ani pokořeni. Nemáme světu zač se mstít politickým podivínstvím. Diktatura bývá jednou z forem msty poraženého vůči vítězům: „Pohnouti-li nemohu bohy, vzbouřím podsvětí.“ Bylo to každému jasné, když r. 1919 v Maďarsku hr. Károlyi na znamení protestu proti územním požadavkům vítězů rozpustil svou vládu a odevzdal stát diktatuře proletariátu. V německém případě to není tak jasné, poněvadž týž proces je roztažen na celých patnáct let, ale patří to aspoň částečně do téže kapitoly z politické psychologie. Scházejí tedy u nás důležité pocity kolektivní nelibosti, které v poražených státech pomohly diktátorovi do sedla.

3. Diktatura bývá odpovědí na anarchii, do které někdy upadají nerozhodní a vrtošiví demokrati. U nás skutečné anarchie nebylo. Byl tu sice mírný a někdy i protivný zmatek myslí, ale poněvadž byl udržen v mezích a neohrozil stát, nebude, podle zkušeností, ani reakce na něj výstřední. Ostatně nyní „silná ruka demokratické vlády“, jak se tomu říká, bere vítr s plachet kandidátům diktátorství. Kdo touží po kázní a pořádku, snad také po troše tvrdosti, po ráznosti vůči vnitřním nepřítelům, může býti uspokojen počínáním nynější vlády, která odňala diktátorskému hnutí leckterou záminku. Proti nekázní zde dostatečně pracuje sama demokracie — za souhlasu skoro všech, kromě postižených. Historikové nám říkají, že pogermanisováním částečným ušly Čechy germanisaci úplné. Možná, že se jednou řekne, že v těchto letech částečným napodobením diktátorských metod ušlo Československo diktatuře úplné. Nedávno objevená ráznost vlády vyhovuje i světové epidemii i skutečné potřebě. Může nám býti toto nejnovější počínání vládní nepřijemné z různých důvodů, ale musíme uznat, že tím vláda oslabuje protidemokratické hnutí a rozvrací jeho důvody. Dopadne-li vše dobře, budeme moci říci, že to bylo něco jako očkování: úmyslná slabá nákaza, aby se tělo imunisovalo proti nákaze silné.

4. Postavení diktatury bylo by u nás mnohem obtížnější než ve státech, kde není tak silných národnostních menšin. Na to musí přijít každý, kdo má dost dobré vůle, aby se na několik minut zamyslel. Diktátorem v Československu mohl by být jen muž, který podlehl bláhovému nápadu, že postaví pyramidu na špičku znamená postaviti ji nejpevněji. Spočítejme si odpůrce, které by u nás měla diktatura: nejen ty Čechy a Slováky, k jejichž utlačení by byla vymyšlena, ale také přirozeně všechny národní menšiny a všechny autonomistické Slováky, o nichž se nedá předpokládat,

že by se souhlasem přijali železný centralismus diktatury, když i mírný centralismus demokratického režimu je jim tak protivný. Německý hitlerismus ještě v prosincových volbách dostal skoro polovinu hlasů; bylo to opravdové hnutí lidové. Ale československý diktátor by musil Hitlera nejen napodobit, nýbrž ještě předstihnout, poněvadž by za ním pro přirozenou povahu věci v tomto státě a pro jeho národní různorodost stálo dobrovolně mnohem méně občanstva než stojí za Hitlerem. Plebiscit, který by prováděla československá diktatura, musil by být ještě větším podvodem než ten, který nyní provedlo Německo. Náš diktátor by musil mít připraveno dokonce o několik vagonů písku více než Goebbels, aby jej sypal světu do očí. K diktatuře u nás by bylo potřebí ještě většího násilného vůle většiny než v Německu. Proto by posice takové diktatury byla ještě daleko nejistější. Kdo má chuť postavít se na tyto hliněné nohy, z měkčí hlíny dokonce, než je vyroben podstavec Hitlerův? Československá diktatura, která by si nemohla naléztí přívržence v národních menšinách, měla by za sebou ještě menší menšinu než diktatura německá, italská nebo ruská, a proto by to byl ještě mnohem riskantnější podnik, tím riskantnější, že malý národ uprostřed nepřátel je možno snadno zahubit, kdežto velký, který má ještě k tomu výhodnou zeměpisnou posici, nese snadno. Československý diktátor by ohrozil národ a stát více než jsou schopni všichni velezrádci dohromady. Nebojíme se zatím mnoho diktatury, neboť není možno, aby toto bylo neznámo mužům, kteří mají tolik vlivu a moci, aby se bez směšnosti mohli pokusit o odstranění demokracie.

5. Připustíme, že konec konců udržet diktaturu v míru není tak velké umění. Za to se to stává nese snadným ve válce, kdy sice můžete pokořeným mužům také vtisknouti zbraň do ruky, ale pak se jich více musíte bát než doufat v ně. Právě válečné nebezpečí, právě ohrožení sousem je hlubokým důvodem pro udržení demokracie. V míru mohou vlády kašlat na dobrovolný souhlas obyvatelstva, mají-li dosti zbraní a zbrojnošů. Ale ve válce jen dobrovolný souhlas se státem je schopen vytvořit dobrou a statečnou armádu. Diktatura by podlomila myšlenku brannosti v srdcích velké většiny, a pak bychom poslali proti bojovným a beze vši pochyby statečným a pro boj nadšeným Němcům armádu ještě horší než žoldněrskou, poněvadž žoldněři aspoň vědí, že bojují pro peníze a proto bývají někdy i věrní. Viděli jsme sami na svém případu v Rakousku, jak nemožno je někomu nakázat bojovat, když se mu nechce. Fašistická vláda u nás by ubrala lidem aspoň polovinu důvodů, pro které by byli ochotni bít se s Německem: německým demokratům proto, že německý fašista vždy jim bude milejší než český fašista, a českým demokratům proto, že by nenáviděli vládu, za kterou jsou hnáni do boje. V této situaci jen demokratický režim je schopen dostati z občanů tohoto státu maximum dobrovolné a tedy jedině cenné brannosti. Vidíme, kterak demokracie je v očích světa i v očích našich českých i německých příslušníků nejcennějším našim argumentem proti Hitlerovi, a že na ní počíná se zakládat příchynost k státu i jeho dobrá pověst. Který pošetilec by chtěl vzít tuto hlavní ideu armádě, o níž neví, nebude-li ji musit na konec přece poslat proti Hitlerovi? To by bylo jako odzbrojit nás duchovně, a to je jen o stupeň méně zlé než vzít vojsku děla. Nevěřím, že

by vládnoucí u nás nedovedli nahlédnout do těchto souvislostí, a také proto se neobávám pádu demokracie. Zle by bylo jen tenkrát, kdyby se nějak dostali do popředí lidé beze všeho rozmyslu, kteří také ovšem jsou.

6. Naše politické strany se dosud upřímně vyslovují pro demokracii, a nikde není pozorovat vznik nějakého hnutí, které by ji mohlo smést. Nebezpečí je jedině v tom, že by se zfašizovalo několik silných stran. Ale zdá se, že pro mírný charakter našeho národa dostávají se k nám všechny politické epidemie ve stavu oslabeném. Také fašistická epidemie sotva tu vypukne v takové síle jako jinde.

(Dokončení.)

F. Peroutka.

poznámky

Ohrožujeme národní stát?

Slovo teorie tu vlastně není dost na místě, protože se ještě nenašel teoretik, který by podrobně vysvětlil, co to národní stát je, jak se tvoří, jakými právními normami se řídí, co je jeho účelem atd. Slyšíme sice neustále tvrdit, že náš stát je „národní“, ale lidé, kteří toto slovo s neobyčejnou snadností vypouštějí z úst, se nikterak nesnaží, aby na příklad rozbohem ústavy dokázali, co to znamená. Nezbyvá nám tedy, než abychom si jejich teorii formulovali sami.

Vyděme od definice: stát je právní organizace lidí. To je ovšem výměr jen formální. Máme-li o povaze státu vědět něco určitějšího musíme znát, jak se tato právní organizace tvoří a co je jejím obsahem. Státy se liší právě tím, jak zákony vydávají a co jimi předpisují. Naše republika jakožto stát demokratický svěřuje vydávání zákonů parlamentu. Volební zákon stanoví, jak se parlament sestavuje, a zaručuje v této věci každému jednadvacetiletému státnímu občanu bez rozdílu jazyka, vyznání a rasy stejnou míru vlivu. I obsahově jsou zákony do jisté míry už napřed vymezeny tím, že nemají odporovat ústavě. Není na příklad myslitelný zákon, který by tento stát z republiky změnil v monarchii. (Teoreticky vzato by to sice bylo možno provést, kdyby se na tom usnesly tři pětiny poslanců, ale to by znamenalo, že poslanci, kteří na nynější ústavu byli zvoleni a slíbili jí věrnost, tutéž ústavu zvrátili. Takové ústavní převraty se však v praxi nedějí tak hladce.)

Čteli bychom tedy vědět, jakým způsobem se tvoří zákony ve státě národním na rozdíl od státu nenárodního. Má snad být omezeno volební právo jen na občany mluvící určitým jazykem? Dále by mělo být řečeno, jak mají ony zákony vypadat po stránce obsahové. Mají snad platit jiné normy pro občany mluvící státním jazykem a jiné pro občany jazyků ostatních? To jsou hlavní otázky, na něž by se hlasatelé národního státu měli soustředit, máme-li se domnívat, že mají na mysli něco více než večerníkovou frázi.

Naši nacionalisté tvrdí, že československý stát je státem národním, a staví proti tomuto pojmu stát národnostní. Představují si to asi tak: československý stát byl vytvořen národem československým, čímž se rozumí lidé mluvící česky a slovensky. Má sloužit nacionálním zájmům tohoto národa. Je to stát pro tento národ, nikoli pro ostatní. — Logickým důsledkem této představy by bylo, že zákony mají sloužit jen zájmům státního národa; že tedy způsob jejich vydávání má být upraven tak, aby tohoto cíle bylo bezpečně dosaženo a aby se předmětem zákonodárství nemohly stát zájmy národů ostatních. Nejvhodnějším způsobem takové úpravy by pak ovšem bylo — jak výše řečeno — vyloučit ostatní národy z účasti na zákonodárné práci anebo je aspoň důsledně majorisovat a nepouštět do vlády. Skutečně je také našim nacionálním ideálem vlády v Československu t. zv. národní koalice. Nekřivíme jim tedy, domýšlíme-li tuto tendenci do důsledků.

Tendenci? Nacionalisté přece tvrdí, že Československo státem národním už jest, nikoli, že oni si přejí, aby se jim stalo. Podle toho by tedy národní stát byl skutečností, nikoli teprve programem. Ale je-li tomu tak, musí tato skutečnost být vyjádřena v ústavě státu, sice jinak by nemělo smyslu tvrdit — jak nacionalisté činí — že ten, kdo nesouhlasí s jejich pojetím, ohrožuje národní ráz státu, ba samy kořeny jeho jsoucnosti. Rozumějme tomu tak, že ohrožuje ústavu, neboť ústava je

základem státní existence v její nynější formě, a nelze přece ohrožovat něco, co není. Tedy otázku: je náš stát podle své ústavy stát národní ve smyslu, jaký jsme tomu slovu výše dali, nebo není? Není-li, pak nacionalisté proti nám polemisují neprávem, a jsou to naopak oni, kteří podlamují stát.

Zběžný pohled na ústavu nás poučí, že československá republika opravdu v nacionalistickém slova smyslu národním státem není. Její ústavní listina nerozlišuje národy na státní a nestátní, nýbrž zná jen občany, kteří bez ohledu na to, jaké jsou rasy, jazyka nebo náboženství, požívají stejných práv občanských a politických. Všichni mají přístup do veřejné služby, k úřadům a hodnostem, k živnostem a povoláním. Mohou se vzdělávat svým jazykem a volně ho užívat ve stycích soukromých, obchodních, náboženských, v tisku a ve veřejných shromážděních.

Zastánci teorie národního státu by se pro své stanovisko mohli dovolávat jedině jazykového zákona, který mluví o jazyce československém jako o státním, oficiálním, platném na celém území republiky, a jen v soudních okresech, kde je podle posledního sčítání 20% jinojazyčného obyvatelstva, připouští pro úřadování i jazyk menšiny. Ani to však nemluví pro možnost nacionalistického výkladu naší ústavy. Pozoruhodné je v tomto ohledu odůvodnění, jež podal k jazykovému zákonu ústavní výbor. Právě se v něm, že v zákoně nejde o opatření národní politické, nýbrž o prostý požadavek účelného uspořádání správy státní; zdůrazňuje se znovu rovnost občanů a „tudíž i jazyků“ před zákonem a prohlašuje se, že rychlost v úřadování a láce pro občanstvo byly hlavním a vedoucím požadavkem výboru.

Ústava tedy nezná jazykových nebo národnostních výsad mimo výsadu československého jazyka, odůvodněnou však jen prakticky a technicky. Ústavní výbor považoval za nutné odůvodnit také, proč zvolil za státní, oficiální jazyk právě jazyk československý. Vyplývá to prý z celé historie a situace politické a rozhodoval prý při tom i číselný poměr obyvatelstva českého a slovenského k ostatním obyvatelům státu. Ani slova tam není z oné hantýrky, již se nacionalisté snaží zastrčit nám pravou podstatu a ducha ústavy. Pro ústavní výbor to byl problém logický a technický: jak v rámci jazykové rovnoprávnosti ústavou zaručené účelně normovat užívání jednotlivých jazyků, jak dát najevo jednotnost státu a při tom zaručit co největší volnost občanům.

V sousedství nám právě roste znamenitý příklad státu svým způsobem „národního“. Chystá se nová německá ústava, která prý bude rozlišovat státní příslušníky a státní občany. Plnoprávní budou jen občané, jimiž se budou moci stát jen rasově čistí Němci, kdežto pouzí „příslušníci“ budou sice požívat ochrany státu a budou mít jistou kulturní autonomii, ale nebudou mít všech práv občanských. Chtějí se naši nacionalisté řídit tímto příkladem?

Snad by se teď některý slovatný odborník v teorii národního státu mohl pokusit o tak jasný výklad svého stanoviska, jaký jsme zde podali my — na příklad pan redaktor z „Českého slova“.

Zd. Smetáček.

(Pozn. redakce: Asi třicet časopisů nás zase hubuje za to, že podkopáváme národní ráz státu. My bychom se vůbec do polemiky o teorii národního státu nepouštěli — neboť není nyní čas na marné teoretické hádky — kdyby někteří lidé neměli na základě falešného teoretisování o národním státu chuť jednat s našimi německými spoluobyteli způsobem, který zejména v této kritické době bychom musili pokládat za škodlivý. Považovali bychom za velkou státní chybu, kdyby se nyní stalo něco, co by Němcům ztěžovalo vydávat dobrovolný souhlas se svou příslušností k tomuto státu. Vzpíráme se jen tomu, aby teorie národního státu zaváděla na falešné cesty. Pokud se pak skutečnosti týká, nechť důslední malíři národního státu nám tedy laskavě vysvětlí ten fakt, že v naší vládě zasedají také dva němečtí ministři. Jakou náhodou, jakou zradou, jakým opomenutím byl tu národní ráz porušen? Zajisté žádnou náhodou ani zradou, nýbrž vnitřní logikou věcí. Máme-li i vládu česko-německou, nezdá se, že je zbytečno pak hádat se o teorii národního státu, a že se více máme starat o fakta? Velmi souhlasíme s rozumnou výzvou našeho spolupracovníka, aby ti, kdo nám nyní nadávají, jasně vyložili z ústavy a z faktů své stanovisko a aby nám řekli, co kdy se má v poměru k Němcům prakticky dělat. Neboť na tom nyní záleží, ne na teorii.)

Polsko na vlastní cestě k Německu

Polská diplomacie, zvláště od té doby, co i zde vzali vedení do rukou přímo lidé osobní důvěry maršalovy, projevuje zřetelnou snahu po samostatnosti a iniciativě. Není žádným tajem-

stvím, že už dávno není spokojena s francouzskou politikou. Předloni koketovala z toho důvodu silně s Mussolinim. Již tenkrát bylo za tím také určité duchovní přibuzenství diktátorů a přivrženců učení o vládě elit. Toto spojení nebylo však požehnáno. Mussolini nejen, že přišel s návrhem na utvoření velmocenského direktoria, při čemž se na Polsko nepomyšlelo, dával tomuto direktoriu dokonce program revize mírových smluv, postihující v prvé řadě hranice polské. Nesporně úspěšnější byla Varšava v navazování s Moskvou. Díky tomu že sověty potřebovaly stůj co stůj zajistit si záda pro očekávanou srážku na východě, mohla polská diplomacie sjednat s nimi ideální zárukovou a neútočnou smlouvu. Litvinov přijal do textu nejnovější a nejpřesnější formulaci pro definici útočníka, takže je dnes mezi Ruskem a jeho sousedy válka právě úplně vyloučena a hranice, tak jak jsou, zajištěny. Polsko získává analogickou výhodu pro svou západní frontu. Má krytá záda. Jeho pozice proti Německu tím neobyčejně zesílila. Zároveň podniká však Německo velkou „mírovou ofensivu“. Nabízí na všechny strany protiválečné pakty — aby za to dostalo povolení postavit tak mohutné a moderně vyzbrojenou armádu jako mají ostatní. Tvrdí ovšem, že ji nemíní použít k dobovačným účelům — potřebuje ji jen pro „čest“, aby se mohlo cítit druhým rovno. Není nic přirozenějšího, než namítnout mu: V tom případě stačí, sníží-li ostatní postupně armády svoje právě tak. — Ale v Evropě je mnoho takových, kteří by litovali zániku krásné zbroje a rozmnožení civilistů. Mezi ně patří vedle německé generality a junkerstva také plukovníká vláda polská. Než odbourat armádu vlastní, to raději připustit armádu německou. Jiný smysl nemůže také mít nyní zahájené separátní jednání s Německem. Neútočný pakt podle analogie ruského nebo ruského zde ujednán nebyl a nebudě. Němci neuznají a nezaručí nynější hranice Polska. Slibují pouze neužívat násilí, nepoužít doopravdy té ohromné zbraně, kterou si pořizují, jak o tom ujišťují kde koho. Proč tedy Poláci s nimi jednájí, proč jednájí dokonce tak tajně a právě v okamžiku, kdy tolik záleží na tom, aby spojenecká i celoevropská fronta proti Německu byla zachována? Československo odmítlo právě docela analogickou nabídku Německa na ujednání zvláštního neútočného paktu, ačkoli pro nás by měl větší význam, více by se mu dalo věřit, poněvadž žádných územních sporů s Německem nemáme. Naše zahraniční politika učinila tak jen proto, že chce zachovat spojeneckou a evropskou solidaritu. Poláci byli jeden čas nakloněni i rozpoutání preventivní války proti Německu — náhle zas se s ním paktují! V tom není takový rozpor, jak se na první pohled zdá. V obojím případě máme co činit s čistě vojenskou politikou. Buď — anebo. Když ostatní nechtěli s Německem se bit — nezbyvá než se s ním vyrovnat na vlastní pěst — a na jejich účet? Je příznačné, že právě od té doby, co v Německu přišel k moci Hitler, a v zápětí i v Gdansk, začínají Poláci s Němci jednat, řekli bychom skoro začínají si jich vážit, ostatně stejně jako Němci si začínají vážit Poláků od té doby, co tam vojenská diktatura udelala pořádek. Také nyní, po berlínském slavnostním projevu o nové éře jsou německé listy plny poklon a uznání plukovníku Beckovi. Nutno si to přiznat: zatím co my jsme proti hakenkrejlerskému Německu tím více na stráži, Poláci si právě od něho slibují možnost vzájemného pozorování. R. P.

Počkáme si na slovanské Rusko?

Opět se stala aktuální otázka uznání Ruska de jure. A opět agitují národní demokraté, kteří nechtějí uznat jiné Rusko, než Rusko slovanské, „Rusko velké a demokratické“. Jediné národní Rusko — jak to také řekl v debatě zahraničního výboru poslanecké sněmovny poslanec Ant. Hajn — jest zárukou lepší Evropy. Národně-demokratičtí průmyslníci dívají se na toto stanovisko národní demokracie jako na nepřijemnou libůstku několika jednotlivců, kterou mají draho platiti. Národní demokracie však nikdy neřekne, jak si to představuje. Slovanské, národní Rusko. Budíž! Ale potíží je v tom, že SSSR a komunistická Internacionála nevzaly na vědomí práni našich národních demokratů a nijak se nesnaží toto práni splnit. Co tedy dělat, když slovanské, národní Rusko nepřichází? Prakticky znamená stanovisko národní demokracie toto stanovisko: pokud jde o tuto otázku, uložíme se klidně k spánku a nechme na nočním stolku lístek s práním, aby nás dobrý soused vzbudil, až přijde slovanské, demokratické, národní Rusko. Tyto rady může dávat jen strana, která si nedovede uvědomiti, že stát nemůže dělat tuto politiku spáče. Může stát zařizovat svoji politiku podle toho, co jest zbožným práním jednotlivců z malé politické frakce, práním, které prozatím nemá v sobě jiskřičky pravděpodobného uskutečnění? Máme složití ruce v klín jenom proto, že jedna strana věří ve velké, demokratické Rusko?

V. G.

V poslední době došlo opět k výměně hodně prudkých nepřátelských projevů mezi námi a Maďarskem. Na postupující nenásilné a přirozeně poslovenšťování obou hlavních měst Slovenska, Maďari odpověděli nejdříve štvavou žurnalistickou kampaní a vyhrůzkou, že se záležitostí půjdou do Ženevy, a pak prudce demonstrovali proti našemu umělci Příhodovi ve Velké Kaniži a v Budapešti.

Co je skutečnou příčinou toho všeho? Maďari nepřestávají toužit po obnovení bývalého Uherska. V tom duchu vychovávají mládež. Církev přízřívobila se tomuto úkolu také. „Věřím v Boha“ se v Maďarsku nemodlí jako u nás a jinde na světě. Do této modlitby jest tam vložena i víra v jediné Veliké Maďarsko, víra v jeho vzkríšení a „spásu“ všech Maďarů. Dítě, které začalo chodit do školy, dovede nakreslit hranice Nagy-Magyarországu, nikoli dnešního Maďarska.

Ale to všechno jsou věci známé a nemíníme se tím zabývat. My si chceme všimnouti toho, jak se maďarské snahy stávají postupem času vždy méně uskutečnitelnými. Po patnácti letech trvání naší republiky je to už jen blouznění.

Připusťme, že by bývalé Uhersko bylo obnovené. Mohlo by se to ovšem stát jen novou světovou válkou, která by od základu změnila zase mapu celé Evropy. Připusťme, že by to Maďari v nové světové válce vyhráli. Obnovené Maďarsko by byl hotový Babylon. V odtrhnutých částech Maďarska národy ožily, jejich nacionalismy jsou plny průbojně síly. 9 až 10 milionů Maďarů proti 11 až 12 milionům jiných, probuzených a kulturních národů je příliš málo, aby mohla být naděje na úspěch obnovených maďarisačních snah. A těch se Maďari nezreklí, ani se jich asi nezreknou. Ale i kdyby se tak stalo, těch 11 až 12 milionů lidí, jež nyní patří čtyřem různým národním státům, bude proti existenci obnoveného Uherska, budou to živly nestátotvorné. Co by si s nimi Maďari počali? Nedovedeme si představit, jak by mohli zdolat na příklad jen nás, Slováky. Naše mladé pokolení maďarsky už ani nezná a Maďary vždy znovu a znovu přesvědčuje různými demonstracemi, že nemůže snést ani toho zbytku maďarštiny a maďarského ducha, který u nás ještě zůstal ze starých dob. A maďarské noviny špatně slouží svému národu, jestliže předstírají, že jsou to zjevy české, nikoli slovenské. Slovensko, zvláště mladé Slovensko, dává Maďarům stále důrazněji najevo, že si návratu bývalého Uherska naprosto nepřeje. Proti revisionistickým snahám maďarským máme my, uvědomělí Slováci všichni do jednoho jasnou a rozhodnou odpověď, že se nedáme. O upřímnosti toho nemají příčiny Maďari pochybovat. Mladé slovenské pokolení pokládá tu otázku za věc nejenom národní existence či neexistence, nýbrž i existence individuální. Ví velmi dobře, že Maďari by mu nedůvěřovali a obsadili by si na Slovensku všechna zodpovědná místa v státní službě. Nemohl dlouho přijít do pořádku poměr mezi Čechy a Slováky právě z těchto příčin a snad to ještě dost potrvá, než Slováci zaujmou všechna místa na Slovensku. Nač by znovu měli prožívat, co již prožili? V maďarských poměrech, v kultuře, politice, hospodářství, sociálním položení mladé Slovensko už vůbec se nevyzná, jemu je to všechno cizí a tedy už ani proto si nemůže přát obnovu bývalého Uherska. To by bylo něco docela jiného, než převrat z r. 1918.

Především si Maďari musí uvědomit, že by to byl převrat veskrze násilný. Nikdo z poctivých Slováků by se proň nevyjádřil. Říkáme to Maďarům bez jakékoli zaujatosti, neboť bychom si přáli, aby už jednou poznali pravý stav věci.

Něco docela jiného bylo s generací, která byla vychována maďarskou kulturou a měla se vpraviti do státní politické jednoty s Čechy, než by bylo s námi, měli-li bychom to udělati s Maďary. Český se u nás nikdo učit nemusí a přece umí, československá kulturní jednota od věků existovala. Jinak je to s námi mladými, co se týče maďarštiny a maďarské kultury. Dále: Češi tak jako i Slováci jsou docela demokratickým národem a nemají žádné slechty. Snadné bylo tedy sjednocení i po této stránce. Kdežto Maďari si pořád ještě žijí v aristokratickém státním zřízení, my, mladí Slováci, bychom toho naprosto nesnesli. My patříme již docela jinému světu, než patřila ještě stará generace. A přišli-li bychom do spojení s Maďarskem, byl by to těžký a nekonečný boj. A právě takový by byli i Rumuni, Srbi, Chorvaté a Němci. Proto v dnešním moderním, demokracii a nacionalismem prochnutém světě není možno si ani představit nějaké obnovené anebo aspoň zčásti obnovené Uhersko.

Jiří Šujan.

Byl to místokancléř Papan, který na banketu po vítězství ze dne 12. listopadu uplatnil ten znamenitý nápad: Německo má svého živého neznámého vojína v Hitlerovi. Zatím co jinde leží pod kamenem jako předmět trpného uctívání, v Německu sjednocuje a vede národ, jako jeho spasitel. — V prvé chvíli vás napadne: byzantinismus! Zas jedno matné přeréknutí, jako s tou chvalořečí smrti na poli proti smrti na slámě. Tento šlechtic hledí se zalichotit novým pánům, aby zapomněli, že loni jako kancléř dělal vše možné, aby jim zastavil cestu k moci. Ale přihlédneme-li přímo k věci, musíme přiznat, že něco na tom je. Nejenom z vnějšku. Hitler byl vskutku po celou dobu války neznámým vojínem, který to dotáhl nanejvýš na kaprála. Kdyby bylo Německo vyhrálo nebo nenastaly ty kruté časy, které politicky i hospodářsky po tom přišly, nebyl by ani dnes nikdo poznal toto jméno a tohoto muže, který by byl nanejvýš snad oslňoval nějakou stolní společnost v bavorském hostinci. Ale právě proto, že takovýto člověk, jeden z milionů, osobně nevynikající ani duchem, ani vědomostmi, ani zkušenostmi, ani státnickými schopnostmi, mohl se státi národním buditelem a vůdcem, je vidět, že máme co činit se zjevem — ne individuálně — ale kolektivně zcela mimořádným, chcete-li psychopatickým, mystickým. Je to jeden z těch historických případů, kdy národní duše se vtěluje do některého, kteréhokoli, individua, jen se schopnostmi mediálními, aby našla výraz, mohla působit, sbírat a soustředit rozptýlenou národní energii. Stává se to ovšem jen v dobách největší tísně, pod zcela mimořádným tlakem materiálním i morálním. Tim není nic řečeno o tom, zda právem se octl německý národ pod takovým tlakem. Jisto je, že subjektivně jej cítil a promítal v určitém směru, což psychologicky vysvětluje vznik takového idolu, jakým je dnes Němcům Hitler.

R. P.

Zprávy, které nic neříkají

Trvalo to přes deset let, než si naše vlády zvykly informovat veřejnost aspoň o tom, co dělají ve schůzích ministerské rady. A nestalo se to bez boje veřejného mínění a žurnalistiky, která zejména musela s vládou a ministerským předsedou bývalým i nyníjším svést mnohou bitvu, než se dočkala úředních zpráv z ministerské rady. Ale jak to dopadlo?

Zprávy, které čteme v některých listech neupravené, syrové, jak je dodává tisková kancelář, jsou výlupek byrokratické neschopnosti. Hlavně se odlišují od ostatního novinářského textu naprostou nevnalostí stylistickou, špatným českým jazykem, a nejsou-li redakcí komentovány, jsou pro průměrného čtenáře naprosto nezrozumitelné. Užívá se v nich zásadně úřední terminologie, zákon, na němž má veřejnost zájem, se tu označuje na příklad s takovou duchaplností: „... dále byla schválena osnova vládního návrhu zákona, kterým se mění zákon ze dne 6. února 1934, čís. 84 Sb. z. a n.“ Tim je zajisté občan velice poučen o tom, co jeho vláda, jím zvolená a delegovaná, pro něho učinila!

Nejhorší je to však, když vláda udělá nějaký populární čin. Nedá se jich v této době usnášet a provádět mnoho, o tom členové vlády vědí nejlépe, a sami by měli mít zájem na tom, aby to, co veřejnost čeká, a co je jí sympatické, bylo propagováno. Stalo se minulý týden, že se vláda konečně usnesla pensionovat všechny přesloužilce ve státní službě, každého, kdo má pragmatikou předepsaný počet let věku i služby. Nebude se prý brát žádný ohled na to, jakou funkci který přesloužilce zastává, je-li jen účetním nebo zplnomocněným ministrem, je-li za něho náhrada či ne, má být krátce pensionován. Na toto usnesení vlády čeká nejen všechen státní zaměstnanec, který nemůže postupovat, ale čeká na to několik tisíc nezaměstnané mladé intelligence, propadající politickému defaultismu, opíjející se pozvolna fašistickými a komunistickými hesly, aby zapomněla na svou bídu a beznadějnou existenci, z které obviňuje demokratický režim. Už tento čin vlády je s to podchytit v poslední chvíli aspoň ty strážlivější složky nejmladší inteligentské generace. Zproletarisovaná mládež by mohla z něho vidět, že vláda na ni myslí, a přišlo-li toto usnesení zároveň s prohlášením ministerského předsedy, že letošní státní rozpočet je poslední rozpočet deflační, mohla by mít právem naději, že konečně bude zas otevřeno přijímání mládeže do státních služeb. To všechno napadne jako samozřejmost politicky myslícího člověka. Protože však v nejpolitičtějších úřadích tohoto státu, v presidiu ministerské rady, jsou vedoucí úředníci jen byrokraty pro dodržování formalit a bez jakékoliv politické myšlenky, nastylisovali o tomto usnesení vlády zprávu takto:

„V personálnom oboru bola zejména projednaná otázka sústavného postupu pri pensionovaní štátnych zamestnanců, u nichž jsou splněny dotyčné zákonné podmínky.“

Pán, který toto stylisoval, měl by být především vráčen do školy, aby ho naučili, že slova „dotyčný“ nelze užívat ve spisovné řeči. Pak by s ním vláda měla zavést vyšetřování pro sabotáž. Neboť to, jak presidium ministerské rady stylisuje úřední zprávy, nelze za nic jiného považovat. Vedoucí úředník prvního státního úřadu, je-li pravý muž na pravém místě, musí přece vědět, že této zprávě nebude vůbec nikdo rozumět. Už dokonce si ji nebude nikdo vykládat jako zprávu pro vládu příznivou. Naopak, prostý občan se dovtipí, že se tu před ním něco skrývá nejasnou a napovídající stylisací.

Než zprávy takové, raději žádné. Smutné je ovšem na věci to, že ve vládě sedí ministři, kteří mají novinářskou minulost. Pro veřejnost je urážlivé, že vládě tak málo na její informovanosti záleží, že nikdo z ministrů si sám nemožnosti takových zpráv nevšimne. Nebo konečně: Proč máme Tiskový odbor presidia ministerské rady, v němž sedí desítky úředníků vládnoucích rozumem i perem? Proč oni se dovídají o zprávách z ministerské rady teprve z novin, místo aby byli přizváni k jejich stylisaci? v. r.

Fašisté v jižních Čechách

V novinách jsme se dočetli, kde se pohybuje fašista Gajda: uchýlil se na jižní Moravu. Proto bude jistě československou veřejnost zajímat, kam se uchýlil a kde pracují ostatní „po-bratření“ z kruhů fašistických. Působí hlavně na jihu Čech. Není tomu dávno, co Gajda pořádá manifestační schůze v Týně nad Vltavou, Vodňanech a j., kam putovali z daleka lidé, aby shlédli tohoto člověka. Činili to spíše ze zvědavosti, než z jiného zájmu. Ale Gajdovi se podařilo v samotném Týně získati lidi a založiti stranu, do které vstoupil i sám pan děkan z Týna nad Vltavou, který později musel pryč na samotný nátlak biskupa z Budějovic ze strany vystoupiti. Po židenickém fašistickém nezdaru byli zataženi do vyšetřování i někteří předáci z tohoto kraje a fašism začal upadávat. Potahování se soudy a s úřady je konec konců nepřijemná věc a tak se stalo, že vlna fašistická začala opadávat. Řada lidí vystoupila ze strany, řada lidí i předáků se vzdala svých funkcí, a zdálo se, že fašism zde slaví svůj pohřeb.

Ale není tomu tak. Jak tam pracují dnes fašisté, když jim veřejné schůze nejsou povolovány? Sám jsem to na vlastní oči viděl. Bohatý mlynář by prý postavil elektrárnu a dodával proud okolním vsím, prý levněji, nežli Jihočeský elektrárenský svaz, kde prý je nejdůležitější osobou poslanec Beran a ten má zájem na tom, aby elektrický proud byl hodně drahý. To je příležitost pro naše fašisty. Nabídnou se, či jsou vyzváni (?), aby pro tuto věc agitovali. Je to dobrá záminka pro agitaci. Pracují: Dají si svolat schůzi pod firmou elektrisace a začnou svou práci. Viděl jsem jednu takovou schůzi. Přijel na motocyklu člověk, fašista, který byl vyšetřován v židenickém puči, a začal mluvit lidem o elektrisaci. Pod firmou elektrisace začal propagovati své fašistické názory, spojil otázku elektrisace s útokem na politickou situaci a hospodaření státu a na představitel Jihočeského elektrárenského svazu, na př. poslance Berana; tím agitoval proti republikánské straně, která tam byla silná. Vábně, jak by „jejich“ elektrárna dodávala proud, že by zadarmo zřídila rozvodnou síť, levně počítala elektrický proud a schůze je hotova. A byla to schůze politická — „o elektrisaci“. Nikdo ani neví, kdo tam toho agitátora poslal, dozvíte se, že schůze není vůbec politickým úřadům hlášena a že nikdo neprojevuje faktického zájmu o elektrisaci. Ale to nijak fašistům nevadí: pod firmou elektrisace fašisté pracují a agituji velmi obratně.

Dozvíte se, že podobných schůzí o „elektrisaci“ se pořádá v jižních Čechách více, že nejsou také hlášeny, že je zde obratně manevrováno a využívá se nevědomosti lidí a agituje pro fašism. Běda, opovází-li se kdo na takových schůzích projevit své přesvědčení a vystoupiti proti fašistům. Je okamžitě buď demagogicky umlčován, je mu vyhrožováno „zjištěním“ a stal se případ, kdy fašista se neštítal ani denunciaci a udavačství člověka, který proti němu vystoupil. Fašisté jsou na jihu odvázní, uvidíte je na motocyklech, pohybující se rychle a snadno proto ujdou očím těch, kteří mají bdíti nad pořádkem tohoto kraje.

Zde na jihu se setkáváte i s případy živnostenského politikaření. Vyskytne se zde člověk, který zakládá stranu; nedaří se mu to. Ale sežene přece jen něco věrných voličů a když byly

volby, nabídl „své“ hlasy straně, která mu uhradí vydání, jež měl se zakládáním strany. Nuže, smlouva byla sjednána. A nyní přišli fašisté. Samozřejmě že také jim nabídl svůj kádr. A smlouva byla také sjednána. —

Jiným agitačním prostředkem, kterého fašisté využívají k agitaci, jsou pouti, posvícení a jiné slavnosti. Tam, kde se lidé ve větším počtu scházejí, nechybějí ani fašističtí agitátoři a agituji. Jejich agitace docela hová lidu a jeho primitivním názorům. Vykládají, že krize je proto, že se všude krade — a oni prý jednou udělají pořádek a „převrat“ třeba s rudým karafiátem v dírci“. — Jsou důvěřiví lidé, uvěří a jsou fašisty získáni. To je právě nejnebezpečnější druh fašistické agitace. Lid je zde důvěřivý, primitivní, založený hodně nábožensky a snadno sedne na lep.

Co ostatní politické strany? Spí nebo něco dělají? Žel, málo. Málo se zde pracuje. Ve vesnicích je mnoho sociálních demokratů. Mají zde své starosty, obecní zastupitelstva, ale ti pracují málo. Málo energie zde projevují i ostatní socialistické strany. Snad jim to nestojí za to, věnovati čas řádné politické práci a organizaci v tomto kraji. Lidé jsou zde rozlezlí po vesnicích, socialisticky orientovaní lidé nedostávají víry a posily pro svoji práci a tak často podléhají náladám, které se zde plouží jako mrak, náladám krize a bídy. Pracují zde dobře Republikánská strana čsl. venkova a strana lidová. To je půda pro tyto strany. Socialisticky přesvědčený dělník vám řekne, že nemůže ani své přesvědčení dát najevo, poněvadž by neměl co říci. Je odkázán na výdělek u sedláka a ten diriguje — do jisté míry — i jeho politické a náboženské přesvědčení. Výdělek v městě není — nelze spoléhat na něco jiného, nežli na domácí práci. V chudších vrstvách je zebračství. Nemusíte jezdit do Podkarpatské Rusi, věnujte zájem tomuto kraji! Zd. Karád.

Stavovství či stranictví v demokracii?

Politika státu je závislá na politice stran. Ústava povýšila je na základy státní budovy. Strany prodělávají vývoj jako všecko ostatní. Vznik jich před desetiletími byl závislý na politickém idealismu. Idea politického snažení dovedla přivést do jednoho tábora lidi různých stavů. Boj stran byl bojem ideí a jejich kvalit. Byl. Během vývoje se strany materialisují. Dnešek stran není daleko od stavovství. Dovolujeme si tvrdit, že v neprospěch demokracie. Boj politických stran je ještě bojem různých názorů na svět a bojem ideí, boj stavů je zoologií. Politická strana s vyhraněným, vědecky podloženým světovým názorem je schopna přivést lidi různých stavů k spolupráci. Stavovství je negativismem, který šlápe po vědě, stavovství je snaha po rehabilitaci „svatého egoismu“. Samozřejmě: nezáleží na jménech, ale na jejich obsahu. Politická strana, která zabředla do stavovské a jen stavovské politiky, kope hrob demokracii stejně jako vláda stavů. Stavovství v politice odsouvá zdravou politiku kompromisní a klaní se politice kompenzační. Stavovství začíná v politických stranách a končí v zoologii. Frant. Humler.

Zas cestou nejmenšího odporu?

Vláda dala už souhlas k návrhu odborových organizací koaličních stran k tomu, aby byla zavedena tak zvaná vojenská taxa. Není to ostatně žádná novinka; vojenskou taxu navrhovala už rozpočtová „sedmička“ před rokem, když jí vláda z rozpočků odevzdala k seškrtnání státní rozpočet. Samozřejmě, že se nenašla jiná cesta k vybírání vojenské taxy, než přes daň důchodovou. Prý by bylo jiné vybírání moc drahé, zatížilo by příliš berní administrativu a kdosi cosi. Zaplatí tedy pořádné taxu zase jen úředníci a vůbec střední vrstvy obyvatelstva, které nemohou svoje důchody utajit. Úředník a gážísta, dělník na týdenní mzdu, všichni budou platit státu, co budou povinni. Ale nadělá se opět nová kategorie daňových uleviváků, jejichž důchody jsou nekontrolovatelné. Všelijací bohatí rentiéri, členové správních rad, svobodná povolání, průmyslníci, velcí zemědělci atd.

Možná, že skutečně by se vojenská taxa nevyplácela, kdyby ji měl stát vybírat jinak než jako přírůžku k důchodové dani, a útěchou může být, že taxa bude prý spravedlivě odstupňována podle příjmů a nebude vůbec vysoká. Užasne však každý nad tím, že před rokem navrhovaný příspěvek z amestnavatelů na nezaměstnané se má scvrknout zase jen na přírůžku k dani důchodové. Napřed proti tomuto příspěvku strhli takový pokřik národně demokratických průmyslníků, že nebyl vůbec uzákoněn, ačkoliv byl skoro již parlamentem do-

hodnut, a pak se po prázdninách najednou změnil na příspěvek nikoliv zaměstnavatelů, ale veřejně účtujících společností. Nyní má prý prodávat třetí průměru a má být vybírán zas jenom jako přírůžka k daní důchodové: příspěvek zaměstnaným na nezaměstnané.

Dát se porazit průmyslovým a bankovním kapitálem a pak jít už po několikáté na zaměstnance, aby oni dali státu, co se mu nedostává, to by dovedla, zdá se, občanská koalice bez socialistů stejně dobře. Vzpomínáme si však právě, že máme také socialisty ve vládě. Trs.

Městský konsument má financovat agrární stranu

Agrární ministr zdravotnictví pod rouškou starostí o lidové zdraví dal vypracovat osnovu vládního nařízení o výrobě mléka a obchodu s ním. Už skutečnost, že v presidiu ministerské rady leží dva roky „mléčný zákon“, navržený ministrem pro zásobování lidu, socialistou, a agrární ministr dělá vládní nařízení o těžce věci, mohla by být podezřelá. A což teprve při bližší prohlídce toho, co ministerstvo zdravotnictví navrhuje! Pan ministr dr. Spina tedy navrhuje, aby se smělo dávat do prodeje jen mléko pasteurisované. A to všude tam, kde je mlékárna — tedy i v nejmenších městech a městysech. To znamená, že na příklad ani ve výletních místech by sedlák nesměl prodat mléko letním hostům přímo, ale jen přes mlékárnu. A protože pasteurisování mléka něco stojí, má se k tomu hned také vydat nařízení o cenách mléka, nařízení, které se divně rýmuje se světobornými sliby vlády o zlevňovací akci. Mléko se tím má ve městech konsumentům zdražit velmi citelně, ovšem ne ve prospěch zemědělcův, nýbrž ve prospěch mlékárny. A poněvadž by mlékárny na mléce nevydělaly tolik, kolik mohou vydělat zároveň nově upraveným prodejem másla, má se také vládním nařízením určit, co je máslo čajové a co na vaření, při čemž všechno máslo selské má dostat znehodnocující název másla na vaření. To ovšem znamená, že hospodně na pomazánku budou kupovat máslo označené za čajové, a zvýší se tím zisk mlékáren.

Agrární strana v tom má prsty, nikdo jiný. Je to další z jejích protizemědělských plánů, kterým si chce opatřit příjmy, třebaš by každý čekal, že strana zastupující zemědělce se bude starat o to, aby méně vydělávaly mlékárny a více zemědělec. Zde je to obráceně, protože agrární strana v poslední době skoupila velké mlékárny, zejména v Praze, a chce si vůbec vybudovat v celé republice velká mlékařská družstva jako svůj dojný podnik. Kalkulace je jednoduchá: zemědělství je na tom tak bídne, že už nemůže zaplatit milionové potřeby agrární strany. Má je tedy zaplatit městský konsument. Neboť kdyby bylo přijato vládní nařízení o povinné pasteurisaci mléka a s ním i nařízení o jeho zvýšených cenách, vydělaly by agrární mlékárny jenom v Praze ročně jedenadvacet milionů Kč. My pražští konsumentí všech vrstev, bohatí i chudí, máme tímto způsobem roční doplácet ne na zemědělství, ale na agrární politické fondy. bd.

politika

Jan Münzer:

Rozetnout či rozplést

Každý školák zná báji o gordickém uzlu, jehož rozpletení bylo podmínkou opanování Indie. Alexandr Velký opanoval Indii, ačkoli uzel nerozpletl. Rozřal jej, a tímto trikem se stal vzorem a praotcem všech diktátorů. Dobráci, kteří se v zhnutém postoji pracně hmoždili s rozplétáním prožluklého uzlu, byl gordickým občanům na posměch. Vypadali patrně jako pletoucí báby, snad hekali a funěli námahou, foukali si na konečky palčících prstů a chovali se vůbec jako poctiví hlupáčkové, kteří chtějí daný úkol svědomitě odříci. Třiadvacetiletý Alexandr, který se rozkročil a rozmáchl mečem, až byl uzel na cucky, poskytoval docela jinou podívanou, a tím to vy-

hrál. Zvláště gordické ženy, jež tehdy arci ještě neměly volebního práva, byly jistě nadšeny. Alexandr napálil velkolepě svět (podobně ostatně jako o půldruhého tisíciletí později Kolumbus se svým vejcem) a protože Indie později skutečně dobyl, věří se dodnes, že rozpletl gordický uzel, a zapomíná se, že jej pouze rozřal. Kdyby byl Indie nedobyl, bylo by se po celém Gordiu, po Frygii, Kappadocii a zejména v rodné Macedonii říkalo: Prosim vás, kam se hrabe, vždyť ani ten mizerný uzel nerozpletl, musil se na to rozpráhnout kosinkou! A vůbec, je to podvodník a hochštapler!

Nezaměstnanost není gordický uzel a nelze ji ani rozetnout. Ale lze se ovšem rozkročit a rozmáchnout tak, jako bychom ji rozetnout chtěli. Lze vydávat statistiky, dokazující, že uzel je rozpleten, t. j. že nezaměstnanost povoluje. Lze obrátním přesunováním podpor v nezaměstnanosti s beder státu na bedra soukromé dobročinnosti vzbuzovat dojem, že je méně podporovaných, t. j. nezaměstnaných. Lze zarazit nářky nezaměstnaných terorem. Lze snížit celkovou částku podpor v nezaměstnanosti tím, že ji škrtáme všem „nepřítelům státu“, a z této menší částky zase dokazovat úbytek nezaměstnanosti. Ale konečný efekt záleží na tom, zmocníme-li se Indie... Alexandr se zmocnil Indie, a proto se věří, že rozpletl gordický uzel. Zmocni-li se moderní diktátor Evropy, uvěří se — aspoň na čas — že odstranil nezaměstnanost.

Jednotlivec, který přihlíží tomuto divadlu, je zmaten. Věřil, dejme tomu, že úspěch vede k moci. Nyní se mu začíná zdát, že naopak jen moc vede k úspěchu, a že všechno musí posuzovat obráceně. Demokratická vláda, která den ze dne jako poctivý hlupáček, jenž chce svědomitě odříci daný úkol, rozplétá uzel nezaměstnanosti, supí a heká skloněna nad prožluklým trapičem, je mnohým občanům na posměch. Jejich heslem je, že by do toho měl někdo říznout. Komu dávají dějiny za pravdu? Dějiny dávají za pravdu vždy vítězi, a úraz je jen v tom, že se předem nikdy neví, kdo jím bude. Někteří soudí, že stačí zaujmout vítězný postoj, a i pro to lze naléztí příklady. Této sugestivní metody se kdysi chopil Mussolini, dnes se jí chápe i Roosevelt. Nehledíc k tomu, že jejich dílo dosud není skončeno takže o vítězství v dějinném a definitivním smyslu nelze ještě mluvit, měl vítězný postoj také Primo di Rivera Machado, Pangalos, Wolde-maras a mnozí jiní, ale především také Napoleon. Naproti tomu držely svět za všech časů střídající se, zapomínané a zapomenuté vlády, které jako pletoucí báby dřepěly nad svým uzlem.

Vůdcovský princip, který je velkou módou posledních let, znamená v podstatě přechod od rozplétání uzlu k jeho roztínání. Dokud vůdce nedobude Indie, nezvítězil, ale do té míry se také nikdo neodváží říci, že uzel nerozpletl. Což kdyby nakonec přece dobyl Indie? Pak ne pouze agitátoři na tržišti, ale i učebnice budou hlásat, že uzel rozpletl. Naproti tomu o vládách, které s mravenčí pílí, tiše a s výsledkem pouze povlovným uzel rozplétaly, budou tytéž učebnice tvrdit, že nedělaly vůbec nic, jestliže jejich práce bude přerušena nějakým vůdcem. Demokratické vlády churavějí a často i hynou tím, co dosud drželo svět, tichou, příliš tichou prací, kterou pře-

hluší každá hudba, rozevře-li se s náležitou důrazností. Kdyby se demokratické vlády odhodlaly pořádat ohňostroje na potírání nezaměstnanosti, kdyby ministerské rady konaly přehlídky armády, kdyby se ministři místo se svými sekčními šéfy scházeli v slavnostně vyzdobených síních s tribuny lidu a navzájem se oslavovali a sobě holdovali, podařilo by se i jim vzbudit v lidu tu kouzelnou a podmaňující iluzi, že se něco děje, která je základem každého společenství, vybudovaného na principu vůdcovství. Pak by arci nezbylo mnoho času na dřepění nad uzlem, pak by v obyvatelstvu rovnoměrně s nadšením rostla netrpělivost, a nakonec by i tato vláda dospěla k bodu zvratu, který se musí dostavit v každé diktatuře, třebaš po celém desetiletí či později. Tak učí dějiny, tak učí i několik případů z nejnovější doby.

Jednou z hlavních zásad vůdcovského společenství je však, to třeba uznat, čipernost. Zdá se dokonce, že čiperností jsou především podmaňeny široké vrstvy obyvatelstva, které jejímu kouzlu podléhají tím rychleji a silněji, čím více jsou zhnuseny těžkopádností byrokracie. Při tom stačí, je-li několik čiperných v čele, dějí-li se rychlé, překvapující změny a akce na vedoucích místech, je-li složitý aparát státní administrativy v chodu pouze tam, kde to lze nejlépe sledovati. Lidem neimponuje nic víc než vyhazování velkých pánů z vysokých hodností. Jejich srdce plesá, spadne-li proklínaný byrokrat se svého trůnu, před nímž se musili marně pokorovat. Shledáváme se proto se zjevem velkorysých vyhazovů ve všech diktaturách a nemůžeme v tom spatřovat nic jiného než vědomou či nevědomou mstitelskou funkci diktátora, který za jáso tu odčinuje příkoří, jímž byrokracie utiskovala lid. Že se vytváří nová byrokracie, je lhotejně, aspoň na jistý čas, mimo to se tímto způsobem dostávají k moci noví lidé a jejich prostřednictvím i jejich okolí, jež pak, zase na jistý čas, vytváří střediska spokojenosti a nasycenosti.

Jednotlivec, který má na berním úřadě žádost, vzdaluje se demokracie tím rychleji, čím pomaleji jeho žádost vyřizují. Čeká na vyřízení půl roku nebo rok i v tom případě, když mu do daňového základu omylem započítali rok narození. Stane-li se v takovém případě dokonce, že exekutor je rychlejší než referent, pak už zcela samovolně vzniká v jednotlivci touha, aby do toho někdo říz. Stálo by za pokus zjistit, kolik našich protidemokratických občanů bylo otráveno, popuzeno a po případě i poškozeno vleklým chodem administrativy. V nich všech slévá se množství citů, vztek a rozhořčení, pocit krivdy a opuštěnosti před zákonem v jedinou touhu, aby přišel někdo podnikavý a čiperný, kdo by nedřepěl, nýbrž se rozkročil, kdo by nerozplétal, nýbrž roztínal. Čipernost a podnikavost je však bohužel znakem režimů diktatorských, byť jen znakem vnějším. Dokud demokracie nepochopí, že musí hnout svou starou kostrou, že musí ke své poctivosti a pílí, ke svému dřepění a rozplétání přidat spolehlivou rychlost a pohotovost, bude ustavičně ohrožována hladem lidí po těchto vlastnostech. Je pravda, že se s poctivostí dojde nejdále, ale nesmí to trvat věčně. Trvá-li to příliš dlouho, najde se všude čiperka, který se rozběhne. Je možné, že klopýtne, ale dokud běží, strhuje ostatní s sebou prostě proto, že běží.

O. Weisl:

Otázka mladých v politice

O jedné zbytečné hře na politiky.

Vždycky uprostřed listopadu vjede do studující mládeže na pražských vysokých školách bojovný politický duch. To proto, že se začíná s přípravami na volby do fakultních spolků. Zdálo by se, že jde o věc pro studující mládež politicky neobyčejně významnou, když dovede probudit k činnému zájmu o politiku dokonce pražské vysokoškoláky, kteří jindy se k ní staví přímo s okázalým nezájmem.

Jakmile se tedy začne jednat o fakultní spolky, projeví se politický zájem vysokoškoláků dokonce někdy v hnutí docela živelném, jasně prokazujícím, že by se patrně i v jiných oborech politicky dovedli projevat zcela jinak, kdyby si nemusili být předem jisti, že jejich projev zůstane konec konců čistě akademickým, na který nikdo nic nedá a který upadne v zapomenutí zároveň s dvacetířádkovými referáty, jež o něm na zastrčeném místě napíší deníky. Jedině v boji o studentské spolky mají studující možnost, aby uviděli také nějaké výsledky svého politického snažení, a tak tam tedy napodobují vysokou politiku aspoň v její vnější podobě, řečnickou agitací počínajíc a končíc nabubřelými konferencemi, generálními sekretáři a tak zvanou taktikou (jež nic nedbá Masarykova hesla, že chytráctví v politice je vždycky hloupé). Také stavovským zájmům studentským tohle politikaření daleko víc škodí než prospívá. Příklad: tak dlouho se politisující strany hádaly o to, kdo provede komasaci stipendií, až se hodnota těch stipendií tak zmenšila, že už komasace skoro pozbyla smyslu. Jedině ve studentské politice mohou se však zatím studující politicky vyžít, aniž byli se všech stran nenápadně upozorňováni, že jsou pátým kolem u kteréhosi politického vozu, neboť přes všechna ujišťování, „že se hledá mládež“, „že otázka vítězství toho kterého politického směru jest otázkou mládeže“ a tak podobně — mládež v československých politických stranách za páté kolo u vozu pokládána jest: ne sice teoreticky (na schůzích a v novinách), tím více však v praxi.

O nedostatku politického vzdělání a o odpovědnosti mezi mládeží.

Je pochybné, že by se někomu podařilo v dohledné době politiku z fakult odstranit, i kdyby sebe přesvědčivěji vykládal, jak je to nesprávné, musí-li československý vysokoškolák (o jehož politické vzdělání se vlastně nikdo nestará) udělat své první kroky do veřejného života v prostředí, jež jest s to, aby mu politiku zošklivilo dříve, než se do ní vlastně dostane. Přesto bychom doporučovali politikům tohoto státu, aby navštívili řeckně valnou hromadu právníckého spolku „Vše-hrd“, na které uvidí několik tisíc vysokoškoláků: byli by patrně překvapeni myšlenkovou ubohostí veliké většiny řečí, z nichž jen velmi málo by obstálo na příklad na schůzi dělnické, byli by překvapeni metodami, kterým se mladá inteligence z vysoké politiky přiučila, a zjistili by bezpečně, že pověst o politicky vzdělaném československém průměru jest, pokud jde o pražské vysokoškoláky, jen velmi vroucným přáním.

T. G. Masaryk řekl v roce 1920: „V demokracii přísluší mladé inteligenci zvláště důležitá úloha. V zřízení, v němž rozhoduje hlasování lidu, mohou totiž být mladí vzdělanci vhodným a vlivným regulátorem vlivů demagogických, poněvadž jsou nejvzdělanější, nejnezávislejší a mají vliv.“

S nezávislostí mladé československé inteligencie není to však o nic lepší než s její teoretickou přípravou pro veřejný život. Na tom má ovšem velkou část viny nezaměstnanost. Jisté však jest, že žádná okolnost není tolik na překážku tomu, že se v žádné československé straně dosud nezrodilo nic, co by se podobalo živelnému hnutí mládeže, jako skutečnost, že s pojmem našich demokratických stran srůstá i mezi mladými čím dále tím nerozlučněji samozřejmý závazek poskytovat členstvu soukromé výhody a neméně samozřejmý nárok tohoto členstva na ně.

A tak tedy možno mezi československou politickou mládeží rozeznávat jednak ty, kdož nedovedou být ničím jiným, než slepými napodobovateli generace ve stranách vládnoucí — těch je velká většina, ale jsou celkem velmi málo zajímaví, neboť od nich nepřijde nic nového — jednak tak zvané opo-
sichničky, kteří jsou sice svým stranám daleko nepřijemnější, od nichž jediných lze se však dozvědět něco, co jsme v oficiálních listech stran dosud nečetli. Těch především si chceme všimnout při charakteristice stavu, který dnes mezi politickou mládeží jest, a který volá po radikální nápravě, nechce-li se naše politika dožít za několik let nepřijemných překvapení.

Jak bojuje mládež nacionalistická.

„Mládež, která jest vždy průkopnicí nových směrů a myšlenek, vítá v uvědoměném, ukázněném a průbojném svém šiku nově se probouzející myšlení nacionalní v našem národě,“ píše jeden z vůdců mladé generace národ. demokracie v úvodníku „Národních Listů“, v němž se velmi ostře bojuje proti „sychravé mlze povrchní fráзовitosti levých intelektuálů“. Frázovitost pravých intelektuálů jest, jak se zdá, dovolena bez omezení. Na „všennárodním projevu“ téže mladé generace se dovídáme, „že cílem naší politiky jest slovanská krev“, „že jsme nikdy nelitovali a nebudeme litovat, že máme Československou republiku“, „že soc. dem. a komunisté chtějí dávat nezaměstnaným podpory, ale my (národ. dem.) jim chceme dát práci“, „že si přejeme, aby naše měna zůstala uchráněna všech otřesů“, „že dnes je nejlépe vidět solidaritá mezi bohatými a chudými — neboť všichni jsou krísi zasažení stejně“, „že konečné vítězství bude náležet nám nacionalistům“. Radikalismus mladé generace se prý proměnil v politiku věcnou: „Litujeme, že přes tuto kritickou dobu byl snížen byť jen nepatrně rozpočet ministerstva vojenství“, stojí v onom citovaném úvodníku „Nár. Listů“. Ale o dvacet řádků dále čteme: „Nutno bezohledně pomoci našemu zemědělství, obchodu a průmyslu... žádné škrtky našeho státního rozpočtu nebudou dosti rychlé, aby postačily zmenšování národního důchodu našeho státu... spějeme k pauperisaci celého národa... sta a tisíce mladých lidí, často dokončivších svá studia s největšími finančními obětmi, rozšiřují dnes řady nezaměstnaných... žádáme rychlé vyřešení těchto otázek, jejichž sociální význam je otázkou národa...“ Základní motiv: socialisté jsou nepřáteli národa, chtějí u nás Švýcarsko atp. Na tyhle řeči odpovídal Masaryk už roku 1897 jako na docela nevěcné a zbytečné dělání zlé krve. Čteme v Naší Době z toho roku:

„Zrádcovat sociální demokraty a ukazovat jim národní dveře je vlastně báječně hloupé — jinak se to ani říci nedá. My sami programu Marxova neuznáváme — ale prohlašovat sociální demokraty za Nečechy, je nám stejně, jako už bylo Nerudovi slepost hlavy a srdce.“

Není pochyby, že mladá generace národní demokracie se již nadobro kajícíně vrátila do lůna své mateřské strany. Radikálně nacionalní studentstvo nutno hledat jinde.

Když letos v srpnu napsal pan G. Marot do Tempsu článek o československé mládeži, udělal k tomuto článku časopis radikálně nacionalního studentstva tento komentář: „Osvobození Československa bylo dílem mužů mimořádné energie, charakteru i nadání, kteří až dosud zůstali vůdci země,“ píše pan Marot. Výslovně k této větě poznamenává jeden z vůdců radikálně nacionalních studentů, Slavata, toto: „Pan Marot se zřejmě informoval u učitelů, kteří v nedostatku žáků domácího původu věnují se sestrovování příležitostných programových konstrukcí pro pokrokové Židy a naivní cizince.“ A „ještě podivnějším ujištěním“ zdá se Slavatovi Marotovo tvrzení, „že tito muži tak pevně určili cestu, kterou je třeba sledovat, že nové generace by se jen mohly na ně spolehnout...“

Zato k Hitlerovi jest časopis „radikálně nacionalního studentstva“ „Vlajka“ náramně vlídný: „Objektivnost naší žurnalistiky se prý vypařila tam, kde bylo nutno, byť i pro cizí zemi, přiznati úspěch takovému nacionalnímu směru, jaký se v naší ultrapokrokové zemi vlastním dobrým občanům zakazuje (!) ...“

Radikálně nacionalní studenti projevují své výbojné vlastnictví tím, že se mravně rozhořčují nad lidmi, kteří kritizují německé pálení knih, „dokonce universitní profesori se prý u nás předháněli, jak by to označili za barbarství“. Židé a sociální demokraté jsou podle „Vlajky“ totéž, přesto že se Židům vytýká především jejich kapitalismus. Dovídáme se, že prý „byla u nás zorganizována skandalisující služba proti Hitlerovu Německu“, a všechno poukazování na hitlerovské nepravosti v československých listech jest označeno „Vlajkou“ za dělání zlé krve za hranicemi, což prý bude Německem Československu jednou vráceno i s úroky, neboť německé vyslanectví (!) si prý jistě dává pozor! Pěkné věci nám radí radikálně nacionalní hrdinové mezi studentstvem!

Tohle je povedený československý radikální nacionalism časopisu, bojujícího v roce 1933 o pravost Rukopisů: pryč od Masaryka — ať žije Hitler! Lze si představit bláhovější zaslepenost?

Jak pozbyli svého radikalismu mladí socialisté.

Nechť si nikdo nemyslí, že tu uvádíme nějaké výstřelky několika ojedinelých studentských demagogů. Toto radikálně nacionalní studentstvo má spolu s méně radikálními nacionalisty toho času na všech pražských fakultách (s výjimkou jediné) většinu. Tato okolnost, trvající už čtyři léta, jest pro mnohé, kdož vědí, že velká většina pražského studentstva jest z vrstev méně majetných resp. nemajetných, zcela nevysvětlitelná. Na nedávném sjezdu sociálně demokratické strany, na němž věkový průměr byl hodně přes padesát, bylo nejméně desetkrát jasně řečeno, že otázka socialistických perspektiv v tomto státě souvisí velmi úzce s problémem, naučí-li se socialismus lépe mluvit k mládeži. Přesto je však zatím tento problém ve stadiu jakési váhavé bezradnosti.

Radikalismus mladých socialistů byl ještě loni chráněn před tím, aby se neutopil v naprosté poslušné oficiálnosti, jedním zásadním rozparem s vedoucí generací. „Jaký význam má pro socialistické strany,“ ptali se mladí socialisté, „aby spolupracovaly na politickém díle, jež neznačí cestu k socialismu, ale v mnohém spíše cestu ústupků směrem od socialismu, a aby tak přenechávaly protidemokratickým radikálům kritiku, která by vlastně náležela jim samým?“ Za poslední rok byl však tento problém danými skutečnostmi tak rozřešen, že dnes už nikoho věčně myslícího nenapadá tvrdit, že by bylo z agitačních důvodů výhodné, aby socialisté šli do opozice — naopak: jest jasné, že by to byla nejrychlejší metoda, jak případně umožnit pravici, aby znemožnila socialistům jakoukoliv agi-

taci vůbec. Je tu příliš blízký příklad rakouský, jak to může dopadnout, když se největší strana ve státě omezí na kritiku a octne se najednou na jedné frontě s lidmi, jimž nejde o podvrácení vlády, ale státu a jak potom ono omezení na kritiku se mění v mlčení.

Ale socialisté byli u nás v posledních měsících v takové situaci, že nemohli o eventualitě opozice nepřemýšlet, a tu si tedy zřetelně konečně uvědomili, že už v nich dávno není ani stín jejich někdejší opoziční bojovnosti, že totiž většina jejich voličstva dává jim přednost právě pro jejich pozitivní politiku, jakož i pro vliv z ní vzházející. UVědomili si, že v socialistických stranách už se nepěstuje politika lidová ve smyslu prvních desetiletí tohoto století, že situace už se neřeší demonstracemi a stávkami, ale prostě telefonickým rozhovorem některého z vůdců s činitelem, proti němuž vzrůstá nespokojenost atp. Na této změně by bylo jistě ledacos výhodného (hlavně v době, kdy pro nezaměstnanost na stávky není pomýšlení), kdyby se tím však ze strany lidové pomalu, ale důkladně netvořila strana poslušně byrokratická, kdyby tyto nové způsoby nepřinášely s sebou postupné odcizování mezi straníky a funkcionáři a nedělaly tak z většiny stranických příslušníků pouhé příkyvovače něčemu, o čem nejsou včas a jasně informováni a co se pohybuje kdesi ve sférách jejich pochopení nedostupných.

Ve straně sociálně demokratické převládlo tudíž obecné přesvědčení, že nemalé energie, již by bylo třeba k novému přetvoření socialistických stran od základů v strany bojovné, bude daleko lépe za daných okolností užito k jich přetvoření v opravdové strany pracovní s uvědoměným plánem. Ale zároveň s definitivním vyloučením oné opoziční eventuality, jež tvořila základ radikální ideologie většiny mladých socialistů, jako by tito mladí pozbyli raison d'être svého hybného radikalismu. Jako by je toto vítězství, jež okolností přinesly oficiálnímu názoru ve straně beztak již skoro před rokem, zavazovalo k tomu, aby najednou ztratili všechnu iniciativnost a oddali se jakémusi zimnímu spánku, jehož konce bychom se patrně dočkali, až zas bude lze dělat pohodlný radikalism frázovitý a přímočarý.

O jednom důležitém úkolu socialistické avantgardy.

Je ovšem obtížnější dělat politickou avantgardu ve stranách, které nemohou jen kritizovat a protestovat, ale jež mají velmi nesnadný úkol: být strážci demokracie a regulátory sobeckého pravičáctví. S rozřešením problému, zda nutno jít do opozice či zůstat ve vládě, naprosto nebyly pro sociální demokracii rozřešeny také obtíže, které s tímto problémem souvisely, naopak: nyní se jeví bezprostředněji a konkrétněji.

Byl jsem nedávno na politické schůzi svědkem ostré diskuse mezi sociálně demokratickým řečníkem a komunistickým poslancem.

„Chápeme, že socialisté mohou vládní praxi se svého stanoviska mnoho vytýkati,“ pravil sociální demokrat, „střední Evropou však jde vlna protisocialistické mentality. Ti nejhudší jsou krísi zasahování nejvíce a jsou tedy nejoslabenější. Za těchto okolností je současná vláda pro socialisty (věcně myšleno) nejpříznivější demokraticky uskutečnitelnou konstelací. Jaký má tedy smysl demopaganda k nespokojenosti, nelze-li za daných okolností vytežit nic více?“

„A ty mi pověz,“ rozkřikl se na něho komunistický zákonodárce, „kde dovoluje Karel Marx dělat kompromisy?“

Sociálně demokratické posluchačstvo bylo v rozpacích, neboť marxismus potkává osud všech učení, jež jsou rozšířena jako lidová, ač jsou nesnadná k zvládnutí. Masy jsou tu od-

kázány na výklady vykladačů, kteří své výklady mají sami leckdy až z třetí ruky. Ve výkladu těchto řemeslných funkcionářů skutečně často vypadá Karel Marx jako člověk, který byl ochoten prorážet hlavou zed' a chodit přes mrtvolu. Vůdčové, zahrnuti intervencemi a spolkovými záležitostmi, nedostatečně pečují o styk s dělnickou veřejností. Na schůzích jako referenti vystupují lidé podřadní a bez vlivu, kteří sice ovládají vyběhanou frazeologii, ale současné politice nerozumí nic víc než ti, jimž mají postup strany vysvětlovat.

Shodou okolností přišel jsem krátce po ohlášení zmocňovacího zákona do celé řady dělnických socialistických shromáždění. Byla nabita odporem proti zmocňovacímu zákonu, jak jej v nich budil nejen tisk komunistický, ale donedávna též tisk socialistický. Referenti, kteří byli ostře tázáni, proč strana pro zmocňovací zákon hlasovala, byli bezradní. Asi v pěti případech jsem slyšel, jak se tato bezradnost projevila asi takto: „Víte, já s tím také nesouhlasím, ale když oni ti hlavou se pro to rozhodli. . .“ Tohle je ovšem systém nadobro neudržitelný, neboť co si mají ti posluchači myslit, čtou-li druhý den v opozičních novinách, že jejich vůdčové jsou zrádci dělnictva?

A tu tedy se jeví první úkol pro socialistickou demokratickou avantgardu. Postarat se o užší vztah mezi vrstvami ve straně vládnoucími a vrstvami členstva a voličstva. Široké masy socialistické jsou opoziční pravou i levou důkladně informovány o domnělých i skutečných chybách svých partají. Jsou však hlavně u sociální demokracie docela nedostatečně poučeny o tom, proč jejich strana setrvává ve vládě, co socialistické strany ve vládě dělají a co by se stalo, kdyby z ní odešly. Každý vládní čin bez ohledu, jaké stanovisko k němu socialisté za zavřenými koaliciními dveřmi zaujali, jest jim vykládán jako reakcionářské dílo socialistů, aniž tyto výklady byly dostatečně korigovány vlastními lidmi. — Aby však mohli mladí socialisté skutečně z plného přesvědčení zjednávat důvěru mezi funkcionáři a členy svých stran a takto se starat o zocelení stranického organismu proti štvání, jemuž jest za protisocialistické a protidemokratické mentality střeoevropské vydán, musili by se napřed postarat ještě o řadu dalších úkolů.

O dalších předpokladech účinné práce pro demokracii a socialismus.

Jednou ze stinných stránek socialistické vládní činnosti, kdekoli se dosud vyskytla, jest, že z touhy po využití vládního vlivu přivěsila se na tyto strany celá řada prospěchářů, kteří nemají se socialismem nic společného, ale přesto mají v socialistických stranách vážné slovo. V každém městě, kde je trochu větší socialistická strana, je několik takových, a jejich působení — obecně známé — má za následek nedůvěru dělnické veřejnosti k vůdcům, kteří to trpí. Socialistický deník ve velkém českém městě odepřel uveřejnit zprávu o špatném zacházení se zaměstnanci v jednom obchodním domě, poněvadž zaměstnavatel — je členem strany. V jiném českém městě byl nucen socialistický deník odvolat nepříznivou kritiku filmu „U svatého Antoníčka“, poněvadž ředitel biografu, který je funkcionářem koncertu, v němž jest ještě jeden místní biograf i tamní divadlo, pohrozil, že odejme listu stálou inserci. Nedávno vyšel v Přítomnosti článek o špatném způsobu života českých komunistů. Je známo, že způsob života jen malého počtu socialistických funkcionářů jest zárukou jejich socialismu. Ale nejen mezi vůdci je chyba. Je poměrně malý počet členů socialistických stran (tak jako většiny jiných politických partají), kteří by straně dávali více než ona jim. Bylo již příliš mnoho napsáno o stranickém prospěchářství, o intervenčních ústřednách, jimž se říká stranické sekretariáty a

o mnohém, co s tím souvisí. Nejnovější šlágr protisocialistů, aby se zestátnily socialistické nemocenské pojistovny, uvádí zcela konkrétně, že správa těchto podniků je příliš nákladná, protože zbyrokratisovaná. Byrokratisace strany je nemoc, na kterou umřela sociální demokracie pruská, z jejíchž 400.000 organisovaných členů bylo přes 100.000 přímých zaměstnanců strany.

Oč tedy jde: náležitě a včas informovat voličstvo a nepředkládat mu víru, ale skutečnosti; vyhodit nesocialisty-prospěcháře ze stran; a odbyrokratisovat se! Kdyby toho socialistická avantgarda docílila, mnoho by pro stranu dokázala.

Více smyslu pro praxi a pro současnost!

Bude nám možná vytýkáno mladými demokratickými socialisty, že radíme avantgardě, aby provedla věci, které by mohla lépe dělat generace ve stranách vládnoucí. Tu tedy podotýkáme, že nevěříme v úspěšnou reorganisaci, již by prováděla vládnoucí generace na svých vrstevnících. A připomínáme, že by pravděpodobně nebylo nutno dnes jen tak akademicky kritizovat sociální demokraty v Rakousku a Německu, kdyby byli provedli uvedenou reorganisaci před dvěma lety. Proč na příklad přišla rakouská sociální demokracie se svými čtyřmi podmínkami, z nichž splnění každé označila za signál ke generální stávce, až v době, kdy už soudnému pozorovateli bylo jasné, že za žádných okolností nebude s to generální stávku provést? Těžkopádnost nesluší socialistické straně.

Dnes je tolik — i nesocialistických — lidí přesvědčeno o tom, že současný hospodářský řád je neudržitelný a že jej nutno změnit, že otázka, jak to udělat, jest vlastně otázkou základní. A mladí socialisté se teoreticky prou o marxismus, nic nedbajíce, že vzestup fašismu byl umožněn neschopností socialistů stvořit proveditelný program pro současnost. Objektivní situace dosud nikdy nebyla socialismu tak příznivá, jako na začátku této krise. Tvzení, že socialismus selhal, zní ovšem velmi paradoxně, neboť titíž, kdo to tvrdí, zbavili jej hospodářskou autarkii a ohrožením politiky mírové přiměřených pracovních předpokladů. O socialismu německém bylo napsáno, že proti všemu protestoval, ale všechno snášel. Nikdy a nikdy se dosud nestalo, aby to socialisté prohráli na přemíru socialismu či demokratičnosti. Vždy dosud na jejich nedostatek. A v Německu ještě na nadbytek teoretisování.

Čteme v časopise sociálně demokratického studentstva „Útok“ tuto sentenci: „Marxe by bylo možno reformovat jen potud, pokud to bylo možné se zjištěním Galileiho o pohybu země nebo Newtonovým zákonem tíže.“ To by byl pěkný fyziokratismus, dělat z hospodářské vědy přírodní zákon! Nelze popřít, že by to bylo pohodlné, kdyby se místo hospodářského myšlení prostě opisovala nebo interpretovala autorita, platná pro všechny věky. „Uděláte-li z marxismu náboženství nebo přírodní zákony, našli jste způsob, jak jej zabít,“ napsal Werner Sombart do úvodu svého spisu „Sozialismus und soziale Bewegung“ v době, kdy ještě sám stál plně na půdě marxismu.

Ale marxismus, i kdyby se přijímal bezvýhradně, sám jako program vládní socialistické strany nestačí. Je to daleko spíš rámcová směrnice než program. Programem rozumíme rozvrh a cíl práce na dohlednou dobu. Je nutno, aby si ti, kdož dnes doporučují sociální demokracii čistý marxismus, uvědomili, že je vyloučeno, aby kritika dnešní sociální demokratické činnosti vyzněla jinak než negativně, je-li posuzována s hlediska dogmatického marxismu, a že je zatím stejně vyloučeno, aby se vládní praxe sociální demokracie bez citelné újmy (pro demokracii i pro socialismus) v dohledné době zá-

sadně změnila. Není možné, aby se socialistické voličstvo necitalo každou chvíli v rozpacích, hovořili-li se s ním na schůzích terminologií třídního boje, místo aby se mu konkrétně povědělo, co se u nás za daných okolností dá dělat a co by sice s hlediska nekompromisního socialismu bylo nezbytné, ale z takových a takových konkrétních důvodů je toho času neuskutečnitelné, případně nevýhodné. To je jediné správné měřítko, podle něhož socialistickému voličstvu náleží soudit činnost svých poslanců a funkcionářů.

Závěr o potřebě plánovitosti a zapracování mládeže.

Nechce se nám poslouchat stále výmluvy, že v krisi jsou doby tak nejisté a měnivé, že tu nelze pracovat s plánem. Je však třeba plánu nejen pro výkonné výbory, ale též jasného a velkorysého programu pro masy. Jak u hitlerovců tak u křesťanských sociálů jsme viděli, že i v krisi je aspoň politická plánovitost možná a co zmůže. A mládež socialisté nezískají tím, že budou říkat: „Pojďte k nám a věřte, že ti, kdož našim jménem pracují, pracují pro demokracii a socialismus.“ Mladí chtějí být té práce účastni nejen jako sympatisující diváci! Získá je ten, komu se podaří je zpracovat.

literatura a umění

Miloš Vaněk:

Lion Feuchtwanger anebo marnost pouhé slovesnosti

Kus polemiky na okraj „Úspěchu“, jež vydal Fr. Borový a Družstevní práce v překladu Josefa Kodíčka, a „Válka židovská“, kterou vydal Fr. Borový v překladu Ivana Olbrachta.

I.

— Pane M. V., nehryže Vás svědomí? Svedl jste mne nadšenou recensí, již jste se — tuším loni, v „Činu“ — dožadoval, aby Feuchtwangerův „Úspěch“ byl přeložen do češtiny, že jsem se nyní prokousal těmi dvěma svazky. Jak politický traktát! Tisíc stránek! Uf! Celá sociologie!

— Pane A. B. C., mé svědomí je klidno. Neboť už sama okolnost, že Vy, ametystový princ, jste objevil ve vesmíru slovo sociologie, čta Feuchtwangera, ospravedlňuje ten svod. Nehledě k tomu, že nejste přesný. Neboť má recense Vás přiměla jen, abyste si „Úspěch“ vypůjčil. Že jste ho však také přečetl, a to takřka bez dechu, od úterka do pátku...

— Jak to víte?

— ... a že jste nespal vzrušením...

— Rčete raději: vztekem z té politiky, kde jsem čekal umělecké dílo!

— ... a že jste se jím nejen neprokousával, nýbrž že jste hltal stránku za stránkou v napětí — to všecko nezpůsobila recense, nýbrž dílo samo.

— Inu, nezapírám, politicky je to právě dnes, za Hitlera, kniha náramná a aktuální.

— Jen za Hitlera? A jen politicky? Vždyť vyšla dávno před tím než vypukl tento kancléř.

— Nu ano, ale nám, české literatuře, jsou cizí tyhle typicky německé, nervosní faktomontáže. Je to inteli-

gentní žurnalism, zušlechtěný expresionistickými průrvami a záběry z nadhledu i z podhledu, ale věc zůstává neposvěcena a bez plápolu. Nebásnická blaga. Ovšem hrozně inteligentní, připouštím.

— Hled'te, nemařte slov. Blaga! Vždyť jste k vůli ní nespál, ó, plápolavý! Snad nechcete, abych věřil, že pouhá něčí sebe hroznější inteligence by Vás mohla přimět nespát — nemluvě o účtu za elektriku...?

— Inu, nač to tajit, jsou tam věci, jsou. Na příklad Jana Krainová, nebo bavorští sedláci — to je dobře vyřezáno...

— A co pátý evangelista? A Hessreiter továrník? A ministr Klenk? A komunista Pröckl? A publicista Tüverlin? A hlavně: celá země! Všecky její třídy, všecko zřízení? Duch pivnic, uměleckých atelierů, ministerstev, žalářů, parlamentů, soudních síní, salonů i doupat, Duch lánů a polí a vetešnických krámů? Jaké bohatství, šíře pohledu, jaká láska k zemi!

— Nu ano, ale to všecko je jen látka. Velký aparát. Formově však? Právě tahle látka byla příčinou, že autor se jí nepostavil až k básnické krystalisaci... Ta fůra strusky, ta řada trapných, básnicky zbytečných samozřejmostí, jež v díle zůstala...

— Forma? Trapné samozřejmosti? Zadržte, ó ne-samozřejmý. Přečteme si znovu kapitolu „Bavorský život“. Ty selské a generálské portréty. Cožpak nehmátáte zrovna ten formální přínos?

— To je toho: statistikou inspirovaná typologie...

— ...jejímž plodem jsou však básnický živoucí lidé. Myslíte, že je tak málo dověsti se básnický inspirovat nejen smyslovou skutečností, nýbrž statistickým pomyslem? Sociálními souvislostmi? Vždyť to je t a k é s k u t e č n o s t ?

— Pro marxisty a liberály. Pro katolické a evangelické církevníky. Pro sociální felčary. Ne pro básníka. Kdy už konečně, havěti politická, pochopíte, že básnictví je samo sobě zákonem sebeurčivým, výsostným a svébytným, nepodřízeným vašim moralisujícím a politisujícím posláním? Což nevidíte, že dnes, v demokracii, jste jen nástupci a napodobiteli onoho popství, ba flandáctví, jež si osobovalo rozhodovati o básnickém projevu včera, za feudalismu?

— Děkuji. Snad ani netušíte, jak hlubokou myšlenku jste pronesl. Jde opravdu o směnu, o vývoj funkcí umělecké tvorby. Jiné byly dnes, jiné včera. Jejich dosah se mění. Šíří se v prostoru sociálním. A jest podezření, že dnes je umění valnou měrou nástupcem včerejší víry v boha.

— Nerouhejte se.

— Nerouhám. Jen měřím a pozoruji, jak užívají svého dne lidská pokolení od spánku do spánku. Měřím nejprve jen zevně, odpusťte, také statisticky. A vidím, že čas, jenž včera platil modlitbě, platí dnes pozdvižení mysli jinam: k umění. Mezi jiným také k prozaické tvorbě.

— Ach, po tomhle Vás poznávám, vyznaváci trapných samozřejmostí. I Boha v lidské duši, i Jiskru Jedinečnosti skvrníte svým statistickým metrem. Jaká přízemnost! Rouhači! Hledači hypoték tam, kde vládne Zákon odvčký! Což nechápete, že jsou meze, za něž Váš omezený člověčí intelekt, Váš uhlířský positivism nikdy nepronikne? Že Bůh jen přesídlil a mluvív ústy Genia? Že zůstal Bohem?

— Chápu. Také tuším, že jsou jakési meze — zejména ovšem tehdy jsou, když si člověčina osobuje nečlověčí odpovědnost a starosti o Absolutno. Ale nechme starých sporů. Obávám se, že nám není dáno skončítí je dnešního večera. Chtěl bych jen poznamenati o Vašem vztahu Genia k Bohu: nebylo mi dosud popřáno milosti spatřit Boha, an mluví ústy Geniovými. Mnoho jsem však viděl geniů, kteří se pokoušeli mluvit — božími ústy.

— Není v tom zase nějaké rouhání? Nebo aspoň podezírání Geniů?

— Podezírání? Ne. Nýbrž jistota. Ten kontakt s Bohem byl totiž jen z víry. Tudíž nebyl vůbec. Tykali jsme si s Bohem s marnou svatokrádežností. Předstírali jsme, že nám ukládá, jak máme žítí. A zatím jsme ho potřebovali jen k tomu, abychom měli sílu zabíjet. Jen k vůli Krvi bylo nám třeba Absolutna. A když jsme učinili objev, že nezabíjet bližního a nechat ho na sebe dřít může být výhodnější než zabít — počal Bůh mizeti z naší mravnosti. Není už morálkovitvorný ten Váš kontakt. Nikoli do Geniů, nýbrž mezi hvězdy se nám odstěhoval Bůh. A někam za meze mikrokosmu. Do lidských záležitostí se už odmítá plésti, to je dnes všem zřejmo. Ponechal nás naši uhlířské zkušenosti. Vzdali jsme se Absolutna. Jen básníky nám nechal, abychom na ně tak docela nezapomněli. A ti vzpomínají, jak jen lidské děti dovedou: čarováním, gesty, hudbou.

— To je nějaký Maurois?

— Ano. Vlastně ne: Walter Lippmann. A Mencken. A Alain. Ale u Maurois je ocitována Alainova přízemní a, odpusťte, statistická tiráda. V „Resignaci na Absolutno“, stať o „Dětství a moudrosti“. Pamatujete se? Je poučná pro naši při: „V prvních patnácti měsících je svět člověka ostrovem kouzel, v němž vládnou síly boží: matka, chůva. Není překážek ani potíží. A vyskytnou-li se přece, bývají vždy hned překonány, jsou-li jen dítěti příznivy božské síly. Stačí zavrnutí, zaplakat, vztáhnout ručku, pohnouti se. Je to období lidské všemocnosti, uskutečňované zprvu pomocí magických gest, a později pomocí žvatlaných slov a vět, pomocí magických zaklínadel. Není zprvu ani jediné zkušenosti, jež by dítěti pomáhala k vědomí, že věci lze ovládati jednáním či prací. V tomto dětském světě existuje jen jediná překážka, jen jediné protiventství: cizí vůle. Snad v tomto období, jímž všichni procházíme, tkví kořeny oné neodolatelné náchylnosti k zázraku, jež nás už neopouští po celý život. Každá matka je svému dítěti vílou, každý otec — kouzelníkem. Ba i domovník, uhlíř, sousedka jsou čaroději a vědmami, vyzbrojenými jistou mocí, a pro každého z nich má dítě svůj kult. Stačí, aby si dítě dovedlo získati jejich přízně magií pláče a slov, a svět zjevů je podroben jeho vládě... Ale jakmile se počne dítě samo pohybovati, nutně shledává, že je obklopeno lhostejnými věcmi a bytostmi nepřátelskými. Nemělo o jejich existenci dosud potuchy. Kočka škrábe, pes kouše, oheň pálí; pláč a zaklínání slovem nic nezmohou proti těmto pramenům bolesti a desiluse. Takto je dítě nuceno opouštětí postupně svůj čarovný svět a setkávati se se skutečností. Ale svůj pocit všemohoucnosti ztrácí dlouho — dvanáct až patnáct let. Je-li zhýčkáno, zvláště je-li jedináčkem a má-li něžné, starostlivé rodiče, dostaví se konflikt se zákony přírody tím později. Jím teprve dospívá, jakmile se zřekne svých ma-

gických zvyklostí a naučí se poznávat i uznávat podmínky, na nichž závisí realizace jeho přání. Z tohoto popisu vyplývá, že jen málo lidí dospívá do úplné zralosti. Většina jich umírá v kouzelném časoprostoru... nevyzraje k moudrosti...“

— Dovolte, abych Vás přerušil: co má tohle citování dokázat ve sporu o Feuchtwangera?

— Dokázat nic. Jen ukázat: mezi světem lyrického snu a prozaickou literaturou pro dospělé je nějaké podobné rozpětí, jako vůbec mezi světem dětí a dospělých (nebudeme-li je ovšem definovat jen křestním listem, nýbrž nějak tak, jako Alain a Maurois).

— Pěkně děkuji! Pochybuji, že jste si vědom, jak osobivá, ba urážlivá je aplikace toho citátu na lyriku a prózu. A jak naivní.

— Děkuju neméně pěkně. Nechystal jsem se nic urážet, ani lyriku. Chci jen vidět její místo v svém i v jiných srdcích. Mencken praví...

— Dejte nám pokoj s Menckenem! Našel jste si pěknou autoritu...

— ...praví, že dospělým zpravidla nic není do lyrických básní. To není jen jeho subjektivní zkušenost. Přejde, vidíte-li, taková chvíle v životě lidském, uvnitř v hrudi praskne jakési pérko a konec — člověk už neumí čísti lyrických básní. Nedokáže toho. Přestane je konzumovat. A přece byl žízniv, hladov po nich, dokud pérko bylo napjato.

— Proč mi vlastně tak haníte lyriku? Vždyť nejsem lyrik! Ba mám-li se přiznat, ani já něctu lyriky...

— Poněvadž jste český prozaik. A naše dnešní próza je sama takřka šmahem lyrická.

— Poslyšte, už by toho mohlo být dost! Abyste mohl hanět hrušky, definujete si je napřed jako hniličky. Abyste mohl proti nim vychválit jablka, oddiskutujete z nich napřed červy. A nakonec pak vyeskamotujete dospělým zuby, abyste je mohl prohlásit za nemluvnata. Už tohle množství pojmových revisí by Vás mohlo varovat, že jste v bludu. Kdykoli si někdo začne revidovat k účelům své pravdy celý slovník, jímž mluví ostatní, jde buď o paranoiu, nebo o diletantism.

— Děkuju. Zapomínáte na třetí případ: kdy totiž revise slovníku je tak hotova, že už je běžná i diletantům, a kdy „paranoikům“ k vůli ní tudíž už nehrozí bláznivec, nýbrž spíše Akademie.

— U nás nejsme ještě tak daleko, zaplať pánbůh!

— Ujišťuji Vás, že není zač. Už dávno byli bychom bývali blíže, kdyby naše próza naslouchala pozorněji hlasu kritika, jenž takto horlil, chvále básníka svého srdce: „Jest prvním básníkem po přání mého srdce; básník v moderním smyslu slova, poučený vědou své doby, jenž nese jako zbroj všecko vědění své doby a neklesá pod ním: nezeslabilo jeho sil básnický tvůrčích, naopak vydráždilo je a vzpružilo. Dovede totiž v rozhodnou chvíli na ně zapomenouti a svěřiti se jedině svému oku. Ale jest právě rozdíl mezi okem a okem; něco jiného jest oko poučené intelektem a viděním a něco jiného oko nepoučené jimi. V tom, čemu říkám zrak básnický a zírání básnické, chci mítí právě jako složku, byť překonanou a podružnou, i vědění a poučení teoretické: neboť mně zaručuje jeho kázeň i sklon objektivací.“

— Nu, to je voda na Váš mlýn. Tenhle citát je mi až příliš nápadně šit na Feuchtwangera. Který bakalář kritický jej napsal, prosím Vás?

— Nikoli bakalář, nýbrž Mistr. Ne sociologující kritik, nýbrž právě naopak — zakladatel české formalistické školy. A nikoli o Feuchtwangerovi, nýbrž o Danteovi napsal tato slova — F. X. Šalda. A dávno už! Roku 1921.

— Nemožno. To je mystifikace! Kam s vědou do básnické tvorby? Kam s intelektem? To je dávno překonaný realism a naturalism, ba dokonce marxism či liberalism. My jsme pro deformaci skutečna. Pro tvůrčí proud irracionálna. Pro surrealism, pro supranaturalism, pro formu, která si sama tvoří svůj obsah, pro „jak“ a nikoli „co“. Kam bychom přišli, kdybychom se inspirovali skutečným? Cožpak už jste někdy viděl skleněný havelok?! A pak — ta naše česká skutečnost! Vždyť sám F. X. ví, co by z ní vzešlo — jen samé „okoralé a vyprahlé sujety“, čtete jen „Zápisník“.

— Bavorská skutečnost byla a jest okoralější a vypráhlejší. A přece z ní neujel Feuchtwanger pro látku ani do Konga, ani do Podkarpatské Rusi, ani do XV. století. Podíval se jí do očí „zrakem poučeným, básnický vidoucím“. Dovedl trapnou samozřejmosti umocnit v básnickou skutečnost živoucí a hodnou pozornu, dokonce evropského a světového pozornu.

Ladislav Kratochvíl:

Dvě doby Jiřího Wolкера

II.

Jest velmi snadno budovati takovýto básnický svět bez hlubšího vztahu k realitě, básníkův úkol však je, aby svým uměleckým dílem a řešením zasáhl životní zkušenost. Ptáme se proto básníka, jaký výklad dal životní zkušenosti, jak se jí zmocnil v její zákonitosti a jak ji smířil s vlastní zákonitostí. Této otázce se Wolker s velikou dovedností v prvním svém básnickém díle vyhnul.

Nechceme tím ovšem nikterak říci, že „Hostem do domu“ nevykonal význačný básnický čin, nebo že snad jeho úsilí bylo některým jeho vrstevníkem předstiženo. Naopak, Wolker sice vyhověl svým řešením především své osobní touze vypracovat poválečný svět jako obdobu chlapecké pohody a domácí bezpečnosti, a už při tom intenzitou předčil všechny své vrstevníky, kteří se snažili o tentýž úkol, kteří však namnoze skončili v hračkářství úplně dětském a slabošském.

Nové zkušenosti.

Nic se nedivíme, že Wolker, jak mužněl a seznamoval se blíže s realitou, kterou se snažil ještě v „Hostu do domu“ viděti svými chlapeckými očima, znechutil si tento svůj naivní svět poesie Hosta do domu a vědomě jej zavrhl jako nedůstojný muž. Statečné srdce měl Wolker vždycky, a tomu nedovolovalo ustoupiti před věcí jednou poznanou. Vydatně k tomu asi také přispělo, když spatřil Wolker na některých svých literárních družích epigonství zkarikovanou tvář své poesie v nejpitvornějších rysech právě tam, kde byly charakteristické pro jeho poesii. Co bylo u Wolкера ještě roztomilostí, bylo u jeho epigonů slaboštvím, a proti tomu se Wolker rozhodně bouřil.

Nové zkušenosti životní byly pro tento obrat arciť rozhodující. Jsme v Praze poválečné, přelidněné, rozechvěné stále ještě novými poměry, bouřlivě se plnící novými lid-

mi a přeměňující se na hlučné velkoměsto, vládní středisko. Poměry se tehdy, po prvním roce svobody, denně vyhraňovaly, žilo se na rozhraní mezi prvním nadšením ve svobodném státě a mezi kritickým chápáním obtíží, které stát čekají v řešení naléhavých úkolů. Doba je plná kvasu nejrůznějších ideí, sympatie se rychle střídají. Situace se denně přiostrňuje, poválečné nadšení, které nedovedlo ani po skončení války ničím zmírnit bídu nejširších vrstev, bylo pomalu vystřídáváno kritickým poměrem k novým věcem. Je to doba, kdy se ostatní Evropa otřásá několikerým revolučním výbuchem, z Ruska přicházejí do Prahy první věrohodné zprávy o revoluci a proletářském státě, zatím co za pražskými výkladními skříněmi možno viděti strašlivé obrazy ruského hladu.

Tyto okolnosti byly zvláště sugestivní pro mládež politickou i literární, takže po prvním pokusu o buč a po založení komunistické strany u nás získává tato ideologie hodně půdy mezi mladšími a nejmladšími literáty, kteří se přeroužují ze včerejšího nadšení pro svobodu a čistou životní radost v chmurné básníky revoluce.

V této první době nešel ještě Wolker v jejich čele, ba namnoze ani s nimi nesouhlasil. Tehdy ještě dovedl si časovou skutečnost tak dalece přizpůsobiti, že s počátku mu bylo celé toto hnutí komunistických literátů vzdálené a všechny starosti, které chtěli řešiti svým dílem a revolucí, nepochopitelné. Wolkerovi byl tehdy nejbližší Götz svým sice socialistickým, ale humanisticky smírným řešením sociálních otázek.

Čím se však Wolker seznamoval blíže se současnou životní skutečností sociální a politickou, tím patrněji si uvědomoval, jak je jeho řešení světa v „Hostu do domu“ úzké. Wolker dostává se do proudu pražského veřejného života, vedle své nedostatečnosti básnické, jak se mu jeví nyní „Host do domu“, si uvědomuje také nesprávnou praxi politickou, se kterou dosud souhlasil u socialistických stran. Literárně toužil nyní po poesii mužné, věčné, životné, čerpané ze sociální skutečnosti, která by řešila současně společenské otázky. Sama politická praxe dává mu v tom směru nejnaléhavější úkoly, Wolker dává se do služeb komunismu, kde nacházel tehdy nejoprávněnější poměr k řešení sociálních otázek a kde už se družila poválečná literární mládež. Wolker dobře cítil, že jde do boje. Jeho svět chlapce už měl nezahladitelné trhliny. Jak chodí v této době po Praze a přijímá obrazy sociální skutečnosti, Wolkerovi děje se při tom jako jeho Janovi z „Balady o snu“, věci zlé a kruté staví se mu vtíravě před oči s naléhavostí dosud nepocítěnou. Je potřeba mnoho statečnosti, aby si zachoval Wolker i pro tyto obrazy skutečnosti hltavé oči venkovského chlapce, jakými dosud přijímal realitu.

Toto první opravdové setkání se sociální skutečností působí vskutku na Wolkera s počátku tísnivě a Wolker pochybuje, bude-li mít dosti síly, aby ji předvedl se vši naléhavostí reality a zase ulehčil do té míry, jak po tom volalo jeho srdce. Po té stránce Wolker přijímá komunismus jako oporu a zajištění svého statečného poměru k realitě. V komunismu našel Wolker novou formu spolupráce družnosti, kterým zvykl od mládí, srůstá proto záhy právě v tomto směru s jeho úsilím, pracuje teoretický program umělecké práce pro stranu v proletkultu a dává záhy do jeho služeb své dílo.

Tak nastává Wolkerovo revoluční jaro 1922. Celá nová sociální realita vpadá nejprve rušivě do jeho díla, Wolker cítí povinnost vyrovnati se s ní mužně, statečně a nesmílovavě, proměnit ji ve své dílo. Pro Wolkera to znamená: zharmonisovati tuto skutečnost podle jeho osob-

ních předpokladů. V tom je smysl dalšího jeho uměleckého úsilí. Jako dříve byla středem jeho umělecké práce skutečnost rodinná a přírodní, nastupuje na její místo nyní zájem o skutečnost sociální, její rozpory a jejich usmíření. Příslušnost ke komunistické straně usnadnila mu orientaci, Wolker ovšem mimo to má i v tomto postavení své požadavky vyrovnaného řádu.

Také jeho dílo plní se novou realitou, nové její zpracování však rodí se teprve postupně a s bolestí.

Wolkerův „Svatý Kopeček“

je na rozcestí k tomuto novému pojetí reality. Syrová skutečnost hrne se tu už plným proudem do jeho díla. Wolker ji však zpracovává starým způsobem, proto končí jeho „Svatý Kopeček“ v idylickém unanymismu romainsovském. Přijímá zde fakta ze skutečnosti, dává jim však zase novou lyrickou podobu. Proto po stránce tvárné je „Svatý Kopeček“ vyrcholením období „Hosta do domu“. Chlapeckou družnost však zaměňuje už zde Wolker za družnost v práci, v práci na proměně světa a společnosti, mravní požadavky krotí už zde nespoutanou dosud lyrickou fantasií.

Tím si otevřel cestu k realitě. Cítí se pojednou jako na světě nově objeveném, se všech stran hrnou se mu úkoly, cílem jeho uměleckého úsilí je začleniti tyto syrové a znepokojující životní fakty do uměleckého díla tak, aby výsledkem dostal opět básnický kosmos podobný tomu, který stvořil v „Hostu do domu“. Okruh reality je nyní daleko větší a docela jiného druhu, a Wolker je nucen postupovati docela jinou metodou básnickou, má-li dospěti k vyrovnání sociálních nesrovnalostí, které tísní nyní jeho srdce.

Sociální zlo jako afektivní představa věší se Wolkerovi na každou chvíli pohody a radosti a nedává jí vyznít. Wolker vidí, že nebude pro něho dalšího života, pokud tyto otázky svým dílem nerozřeší a neusmíří.

Posílení tradicí.

V této době úzkosti životní i umělecké šťastným činem uměleckého instinktu Wolker přiklání se k tradiční tvorbě lidové, a odpovídala-li už dřívější statická podoba jeho díla tradici poesie Čelakovského, přiklání se nyní Wolker k tradici opačné, která má v sobě dynamický princip přeměny světa, k dramaticky vzrušené a změnou nesené formě baladické, jak ji u nás po vzoru lidové poesie vypěstil Erben a Neruda. V baladě a jejím předvedení světa v pohybu nachází Wolker způsobilý nástroj.

Erbenova balada dávala Wolkerovi vzor básnického vyrovnávání dvou světů uměleckou akcí a postupem baladického děje: svět reálný je tu neustále vyrovnáván se světem báje, princip pohanství tu zápasí s principem křesťanství, básnické předvedení světa je vedeno k mravnímu vyrovnání. Zde našel Wolker dokonalou klasickou analogii ke své situaci. Přál si svým dílem řešiti sociální rozpory, přál si je uspokojiti podle svého mravního názoru a tak smířiti jejich naléhavost: v klasické české baladě našel pro toto řešení ideální vzor. Vedle toho Wolker přiklonil se k aktivistickému zasahování své poesie do politické situace, svým dílem chtěl se v proletkultové poesii obracet k nejširším čtenářským vrstvám. Zde v baladě našel nejvhodnější způsob, kterak se s nejširšími vrstvami lidovými umělecky dorozuměti: jejich vlastním jazykem, jak jej Erben přebral z lidových balad a vypěstil v umělecký nástroj své poesie.

Zde měl Wolker formálně vše, čeho potřeboval, další úkol byl už snadný, naplniti baladu novým aktuálním

obsahem. Už Wolkerův skutečný svět měl dvojitou podobu, které se dostalo konkrétní formulace v komunistickém rozdělení světa na vykořisťované a vykořisťující, na kapitalisty a proletáře. Pro Wolkera byl to však vlastně jen jeden svět, svět skutečný, bolestně rozeklaný, proti němu stavěl svět svůj vlastní, svět svého srdce, kterému i nyní chtěl rozpor světa vyřešit.

„Těžká hodina“.

Programový problém Wolkerovy poezie se při tomto řešení charakteristicky přesunuje, rozpor sociálních tříd je převeden v jeho poezii na rozpor světa skutečného a světa básníkovy srdce, a tento rozpor nachází řešení v jeho další poezii, zejména v jeho baladách, které tak tvoří vrchol jeho díla v „Těžké hodině“.

Není pochyby, že Wolker s hlediska třídního programu, k jakému se hlásil, zpronevěřil se tím třídnímu řešení a řešil svět podle své osobní problematiky. Nelze mu to arciť vytýkat, neboť u básníka Wolkerova rázu je osobní řešení vždycky před řešením obecným, jak se to jevílo už v „Hostu do domu“. I tak vyrovnal se Wolker čestně s celou sociální skutečností současného života. Bylo nutno roztavit tento nedokonalý svět sociálního života v dějovou souvislost, proměnit jej v pohyblivé baladické pásmo.

Znamená tedy balada šťastné východisko. V několika pohádkách zkusil nejprve svou schopnost epického předvádění reality, jeho tři dramatické pokusy byly mu školou dramatického řešení rozporů skutečného světa básnickým řešením, balady pak tvoří básnické uskutečnění jeho nových záměrů.

Všechny jeho balady řeší naléhavé otázky jeho přítomnosti, všechny jsou naplněny jeho znepokojujícím poznáním reality a všechny ji odstraňují a místo rozporů zavádějí uměleckou harmonii. Wolker vede své baladické hrdiny cestou utrpení k slávě a smíření, protestuje baladami proti nespravedlivé sociální skutečnosti a nemůže-li skutečnost usmířit v životě, smíruje ji v umění.

To ovšem už není usmíření, se kterým by se mohla spokojiti politická skutečnost, a básník, oddaný programu proletkultu, by toto umění nepřijal, proto také Wolkerův řešení zase odpovídalo především jeho osobním požadavkům, a tak se ním octl opět záhy o samotě.

Jako v první knize básníkově, i zde vládne zase básníkův zákon nade všemi zákony reality, tentokrát arciť zákon širší sociální spravedlnosti a vyvážení společenských rozporů, tedy vystihující mnohem širší okruh reality, než jak ji představovala skutečnost měšťanské rodiny v první jeho knize. Také zákonitost reality je zde plněji respektována než dříve a dává jeho dílu aktuálnější ráz. Do jeho díla zasahuje značný kus neproměnné reality a ten právě mu zajistil sociální účinnost jeho díla.

Rád reality účastní se tu značně větším podílem vedle řádu básníkovy srdce než v „Hostu do domu“, proto mohl býti na nějakou dobu Wolker přijat jako básník proletářský. Skutečnost chtěla boj, a kdyby byl Wolker chtěl dostáti programu proletkultu, který sám v teorii přijal, nebyl by směl ve svém díle nad tento boj postoupiti. Wolker však svou podstatou směřoval k rovnováze a proto také realitu ve svém díle k rovnováze dotvořil. S hlediska programu to byla rovnováha předčasná, která však právě zajistila Wolkerovi rovnováhu uměleckou a osobní životní i umělecké uspokojení.

Stejný řád panuje tedy v předvedení světa v obou básníkových knihách. Rozdíl je v básníkově poznání reality. Wolker v druhé své době otevřel své dílo mnohem naléhavější realitě, v celku však ji opět zpracoval podle svého principu světové harmonie a vyrovnanosti. Princip umělecký a osobní tedy zvítězil i v druhé jeho knize.

Princip měšťanské harmonie, jak mu jej postavila navždy před oči jeho situace v rodině, dává Wolkerovi základní poměr ke světu. Jím se zmocňuje reality. V první době reality nejbližší, v druhém období reality sociální.

život a instituce

Vilém Mathesius:

Jak má vypadat přednáška pro rozhlas

Na drobných útvarech literárních vyniká, jak známo, formové ustrojení se zvláštní výrazností. V básnictví je názorným příkladem toho sonet, v próze výtvarné novela a zejména ten typ povídky, kterému v Anglii a v Americe říkají krátká povídka (short story). Také přednáška pro rozhlas náleží se svými obvyklými patnácti minutami trvání k drobným útvarům literárním, a vady i přednosti formální se na ní proto jeví s náležitou patrností. Nasloucháme-li přednáškám v našem rozhlasu několik týdnů, nasbíráme o tom s dostatek zkušeností. Je to materiál, jehož rozbor stojí za chvíli přemýšlení.

Přednosti a vady přednášky pro rozhlas vyrůstají z toho, jak autor dbá nebo nedbá jejího účelu. Přednáška pro rozhlas musí být především stručná, jak je to dáno přesně určeným jejím trváním a — pokud jde o přednášku výkladovou, kterou tu jedině mám na mysli — jasná, protože dozněním slova přednášečova mizí a ten, kdo jí na po prvé neporozuměl, si ji nemůže zopakovat. Nic na tom nesejde, je-li přednáška dodatečně vydána tiskem (u nás to bývá jen zřídka), poněvadž tištěná přednáška je už v podstatě něco jiného než přednáška mluvená. Zdálo by se, že potřebu stručnosti a jasnosti není třeba při patnáctiminutových přednáškách zvláště připomínat, ale nemysleme si, že tyto požadavky jsou všem přednášejícím tak samozřejmé. Hřeší se proti nim u nás víc než dost. Čas vyměřený pro přednášku nelze překročit, a tak tam, kde si přednášeč neuvědomí, že má být ve svých výkladech stručný, dochází k výsledkům někdy groteskním. Slyšel jsem přednášku o psychoanalýze, v níž přednášející zajímavě vykládal, co je to psychologie hlubin, ale spotřeboval na to tolik času, že o psychoanalýze nemohl říci už nic víc, nežli že také patří k psychologii hlubin. Úvod mu pohltit čas, určený pro vlastní výklad. Jindy — bylo to při táčkách pro mládež — byl výklad na zajímavé téma o tom, jak podle účelu se mění ráz vyprávění. Přednášející si připravil výklad úplný, ale protože při klidném tempu by se mu byl do stanovené doby nevešel, odříkával jej tak rychle, že ani já jsem mu nestačil v poslouchání. Aby mu byl porozuměl někdo z mladých posluchačů, kterým výklad byl určen, bylo z nemožné. Je zřejmé, že stručná přednáška vyžaduje jen malého zatížení obsahového, má-li dopadnout

dobře. To je to, čemu tak výborně rozumějí především řečníci angličtí a američtí. Ti vědí, že pro krátkou přednášku stačí jen jedna nebo dvě hlavní myšlenky a všecko ostatní že musí být věnováno tomu, aby tyto hlavní myšlenky byly jasně a zřetelně vyloženy. Naši lidé málokdy dovedou tuto praktickou moudrost pochopit. Její nedbání nedopadá vždycky tak křiklavě jako při přednáškách výše uvedených, ale cena přednášky trpí obsahovým přetížením i tehdy, když se přednášejícímu podaří uchovat formální dekorum. Pravidlem se totiž toho dosahuje tím, že se přednáška naladí do všeobecnosti. Nechci se zdržovat u všeobecnosti, která je výrazem toho, že řečník nemá vlastně co říci, ačkoli i to by se dalo doložit velmi pádně z našich přednášek pro rozhlas. Nemusil bych se při tom vyhýbat ani jménům velmi známým a váženým. Daleko důležitější je vytknout zde to, že všeobecnost se pro přednášky pro rozhlas nehodí ani tehdy, když je výsledkem skutečného přemýšlení. Obecné věty jsou sice vrcholem teoretického myšlení, ale samy o sobě bez výkladu o tom, jak se k nim dospělo, jsou srozumitelné jen několika vyvoleným. Na dlouhou cestu k abstrakcím není však v přednáškách pro rozhlas místa a s vyvolenými mezi posluchači se vůbec nemůže a nesmí počítat. Proto přednáška, podávající jen obecné výsledky autorova přemýšlení — a takových lze v našem rozhlasu slyšet za měsíc několik — zcela selhává. I tu si vědí řečníci angličtí a američtí dobře rady. Neušlo jim, jak drobným konkrétním detailem, kratičkým příběhem, anekdotkou nebo ilustrací lze obecné věci, bez nichž se stručný výklad neobejde, rázem povýšit na něco živého. To je také kouzelná metoda nejlepších našich řečníků pro rozhlas, Kozáka, Rádlu a Scheinpfluga. Jistě je rádi všichni abonenti rozhlasu poslouchají, neboť jejich výklady upoutají a obohacují. Jsou zajímavé a plodné, a to jsou druhé dvě vlastnosti, které bych od stručné a jasné přednášky pro rozhlas požadoval. Přednáška, má-li vykonat svůj úkol, musí posluchače upoutat a musí mu něco dát. Není úspěšná přednáška, po níž nemáme chuti o thematu sami dále přemýšlet. Plodnost přednášky není už věcí její formy, nýbrž její myšlenkové podstaty. První tři vlastnosti — stručnost, jasnost a zajímavost — jsou jen k tomu, aby urovnaly cestu jejímu myšlenkovému poslání. Stručně, jasně a zajímavě dovede mluvit i řečnický rutinér, ale něco plodného říci dovede jen ten, kdo po svém jadrně myslí. A tak i pouhá přednáška pro rozhlas, má-li plnit svůj úkol, vyžaduje osobnosti.

Snad se zdá, že můj rozbor je neúměrný významu, který může mít patnáctiminutová přednáška pro rozhlas. Byla by však chyba, kdybychom jakýmkoli způsobem podceňovali význam tohoto nového typu přednášek pro veřejnost. Rozhlas není pouhá kratochvíle, a vedle vážné hudby a zpráv tiskové kanceláře jsou přednášky jeho třetím solidním pilířem. Je to instituce, která si zaslouží všestranné péče a kterou je třeba soustavně vybudovávat. Považme jen, co by na př. mohl znamenat náš dělnický rozhlas, kdyby alespoň polovina jeho přednášek vyhovovala základním požadavkům, které je možno na ně klást. Záleží jak na těch, kdo přednášky organizují, tak na přednášejících samých. Ať si nikdo nemyslí, že patnáctiminutová přednáška pro rozhlas je něco, co se dá udělat jen tak levou rukou. Slyšel jsem řečníky zkušené a s bohatým materiá-

lem myšlenkovým, kteří ve svých patnácti minutách důkladně klopýtli, protože se nepřipravili na přednášku dost bedlivě.

Ale moje úvahy vyrostly ještě z jiných kořenů nežli z pouhého přesvědčení o vlastním významu přednášek pro rozhlas. Nedostatky těchto přednášek zobrazují v zkratce leckteré nedostatky našeho kulturního života vůbec a osvětlují tak svým způsobem problémy mnohem širší. Jedna z podmínek opravdové myšlenkové kultury požaduje, aby každý vzdělaný člověk se mohl a dovedl orientovat v současném myšlení a vytěžit z něho všecko, čeho potřebuje pro vlastní myšlenkový život. Nežije skutečnou kulturou myšlenkovou právník, lékař nebo filolog, který nic neví o tom, co se důležitého děje v oborech jiných. Nejde při tom — a to je třeba u nás vždycky výslovně říci — o pouhé vědomosti, protože vědomosti samy o sobě jsou mrtvým kapitálem, nýbrž o potravu pro myšlení. K takové orientaci za ohradou vlastního odbornictví je nejen potřebí po stránce subjektivní myšlenkové dynamičnosti, tíhnoucí za poučením, nýbrž také po stránce objektivní je k tomu třeba příležitosti. V zemích s vyvinutou kulturou myšlenkovou, ve Francii, v Anglii, ve Spojených státech poskytuje takovou příležitost v hojné míře tisk revuální a tisk denní. U nás je takových věcí poskrovnu, a to je zároveň jedna z příčin chudé naší kultury myšlenkové i jeden z jejích symptomů. Pátráme-li po příčinách, dovíme se, že to není proto, že bychom měli málo odborníků, kteří by rozuměli vědeckým aktualitám, nýbrž proto, že je málo těch, kteří by o nich dovedli psát články stručné, jasné, zajímavé a plodné. Z této chudoby se musíme dostat formálním vytríbením vědeckých pracovníků a jedna z hlavních cest k tomu, jak jsem přesvědčen, vede přes přednášky pro rozhlas. Proto je třeba věnovati tomuto novému typu soustředěného a jasného výkladu náležitou péči praktickou i teoretickou.

dopisy

Děje se státním zaměstnancům křivda?

Vážená redakce!

Panu účetnímu Čechovi pravím:

Je pravda, že „Přítomnost“ nemá hájiti pouze zájmy veřejných zaměstnanců (snad tu někdy bude i t a k o v ý časopis), ale má se zastávat všech potlačených, a státní zaměstnanci jsou dnes potlačováni víc, než je nutno. Proč by mělo být pochybno tvrzení, že vyšší platy veřejných zaměstnanců jsou nezbytny pro spotřebu, nechápu; šetřit z platu nelze, dostanuli o stovku méně, vydám o ni méně — na důsledky se ptejte obchodu. Nejde vůbec o „držení platů jedné kategorie“, ale o odvrácení dalších srážek — vždyť máme slib že to loni bylo naposled. Že hlavní položkou státních výdajů jsou osobní platy, plyne přece z toho, že hlavní položkou státní agendy jsou duševní výkony státních zaměstnanců. Tyto agendy se odstranit nedají, vždyť naopak rostou, a zadarmo přece nikdo pracovat nemůže. Zvýšení našich platů v r. 1926 nebylo milostí, nýbrž náběhem k spravedlivé valorisaci našich platů; mohl někdo spravedlivý chtít, abychom trvale brali 3½krát tolik co před válkou a kupovali skoro vše desetkrát dražší? Snad má dnes koruna na papíře nebo v Chocni větší cenu, prý zlevnila mrkev a cibule, řeklo se nám. Zde v Praze však housky, párky,

šaty a uhlí stojí stále stejně. Klesly-li snad ceny kaviáru, z toho na a še „kategorie“ neměla nic. O „dívání dolů“, „nevědění bolesti druhého“ a strádání „aby se nemusilo propouštět“ (což takhle sníží naše platy na polovici a vzít do státní služby 30.000 obchodníků, kteří musili zavřít?) — raději pomlčím. Mám rád svůj národ, stát i bližní, ale světec nejsem, confiteor. Ani flagelant. Kdybych byl chtěl vše obětovat bohu nebo bližním, byl bych se stal trapistou. U státu jsem složil služební slib, dobrovolnou chudobu jsem nesliboval. Korunu mučednickou jsem tam nehledal, nejsem misionář. Byl jsem tak smělý, že jsem tam hledal existenci, hodnou doktora práv, tedy i mírný blahobyť, řekněme advokátního koncipienta. Pro příležitost k askesi jsem si tam nešel. „Hoden je dělník mzdy své.“ O správný význam toho „své“ nelze se tu hádat. Vidění bolesti druhého doporučuji z krise vyhatým, je jich dost. Kdybych jasně necítil, že státní zaměstnanectvo je nenáviděno, rozeštváno a neschopno obrany, doporučil bych mu prohlásit se za dělnictvo ducha, čestně a ostře hájit svá práva a nežebrat trapně a marně o číkoli sympatie.

Pak by mu nikdo nezavíral ústa poukazy na to či ono (nejméně pak někdo z jeho řad) — leda snad „Nár. listy“.

Panu P. D. pravím:

Nerozumím dobře výroku, že osudy státních zaměstnanců jsou v rukou i 4—12korunových pracovníků a nezaměstnaných. Co tedy bude, až se nespokojí s najeděním a pětihaléřem? Má je pí J. snad adoptovat? Vyhnala je z práce ona? Drsnější prostředí pro nás. Kdybych řekl, že ten, kdo nic neměl z konjunktury, nemá trpět krizí, nemohla by se tomu upřít logika. Vždyť i ti dnes tak ubozí dělníci měli po převratě svou konjunkturu, my nikdy. Můj známý soukromý úředník má dnes 1400 Kč měsíčně. Ale měl kdysi 4500! (u státu neslýchaná částka). A snad bude zase mít 4500 Kč, kdežto vrátí se nám po krizi stržená procenta? Že ten, kdo má dnes o 15% méně, je na tom dnes lépe než před dvěma lety, přesahuje mou chápavost. Budeme-li kulturně abstinovat, půjde prý vývoj přes nás. Rád se podívám, jak na př. knihkupci si v dělnictvu, uzenářství, statkářství atd. vychovávají čtenáře těch knih, které jsme kupovali my. Advokáti a lékaři nemají na čtení času.

Paní A. M. pravím:

Milostivá, nazvali Váš výkřik, pro mne tak dojemný, „povídačkou“. Lituji Vás, a nepište už nikam. Snad by se po nás chtělo, abychom byli placeni podle toho „zbude-li něco“. Při tom se chce po nás již nelidský idealismus a snad mínění, že sama naše profese je sociálním hříchem. Mám dojem, že snad kapitál nikdy neměl mzdově zvitězívní dělníky v takové nenávisti, jakou dnes mají všichni k nám. Ani hladový měšťák za války sedláka. Ani snad chudák daňového defraudanta, prchlého na Rivieru. Kapitál, obchod, průmysl, venkov, soukromí úředníci — vše nás nenávidí. Dělník nás nemá rád. Snad lékaři a advokáti někdy litují, pohrdavým soucitem, vždyť jsme přece „kolegové“ z university. Dostojevský praví, že nikoho tak nenávidíme jako toho, komu jsme ublížili. Spása by byla jen v nás, ale jsme rozeštváni. Buď si závidíme nos mezi očima a počítáme si čochku do hrnce, nebo trpíme nemožnou askesí. A tak půl milionu nejkolenějších lidí ve státě budí méně respektu než slepé kotě. Když se pereme, je ostatním dobře. Co s námi? Nic nevyrobíme a neprodáváme a přece — ten vztek! — jsme nezbytní. „Pány“ už dávno nejsme a pravými proletáři nedeme ani v hadrech. Nejsme k zlosti?

Redakci „Prítomnosti“ děkuji za krásný a správný boj proti známé cestě „nejmenšího odporu“. Projevy p. Čecha a p. P. D. nemám však za správné. Ostatně není p. Čech státním úředníkem a žije na venkově. Oba si nesprávně kladou otázku, „může-li být státní úředník ještě vůbec živ“. Jsou projevy idealismu, které ani nesmějí být přijaty, leda pro vlastní

osobu nabízejícího, neboť kdo nelpí na svém dobrém právu, může se ho zřít jen pro sebe samého. Většina nás tak ostatně nesoudí. Armáda bídy nemá nám být pohnutkou k tomu, abychom se k ní přiblížili ještě více tím, že bychom svým vzklytem nakrmili syté. Nehájíme egoisticky svůj „blahobyť“, vždyť jsme loni uznali nutnost srážek, ač jsme se jimi zase oddálili od splnění své spravedlnosti. Ale nutnosti letošních již sotva uznáme, my jsme přinesli již dost obětí. Víme, že prohrajeme a ještě dlouho budeme prohrávat. Milujeme svůj stát a stejně jsme nikdy v přepychu nežili, ale k tomu, abychom se v něm dali zatlačit na místo skutečně poslední, máme přece většinou ještě příliš mnoho pudů sebezachování.

V dokonalé úctě

Dr. H.

O státní propagandě

Vážený pane redaktore,

prosím, abyste otiskl několik mých poznámek ke článku Jos. Löwenbacha.

Články a noticky o potřebě demokratické propagandy vyskytují se v poslední době v našem tisku stále častěji. Soudím, že by k její organizaci mohlo ministerstvo školství a národní osvěty dobře upotřebiti vybudované sítě okresních osvětových sborů, zřízených podle zákona o lidových kursech občanské výchovy z r. 1919. V lidových osvětových ústředí osvětových sborů opětovně poukazují čl. osvětoví pracovníci, že demokratický náš stát nepoužívá pro demokratickou a republikánskou výchovu občanstva osvětových sborů tak, jak by to bylo možné a účelné. Místo aby je finančně podepřel a při tom jim uložil nové, době odpovídající úkoly, zbavuje je i těch skromných příspěvků, které jim dosud poskytoval.

Souhlasím s J. Löwenbachem v tom, že není třeba zakládat u nás nové ministerstvo propagandy. Stačilo by, kdyby ministerstvo školství učinilo ze svého osvětového odboru ústředí státní propagandy, které by organizovalo propagační akce pomocí tisku, kin a rozhlasu — a pokud by běželo o přímý styk s občanstvem i malých obcí, pomocí okresních osvětových sborů a místních osvětových komisí.

Vděčné pole působnosti by se tu naskytl i referentům státní osvětové služby v jednotlivých krajích republiky, kteří by propagační akce organizovali podle zvláštních poměrů krajů, sobě přidělených.

Konkrétně bych si věc představoval takto: V ústředí státní propagandy by úředníci (předpokládám, že by byli takoví, kteří už něco dobrého zorganizovali a úspěšně propagovali) jednak sami uvažovali o tom, která veřejná otázka by zasluhovala propagace, jednak by sbírali a zhodnocovali podněty od kulturních a politických pracovníků z celé republiky. O určité otázce by se vypracovala stručná informace ve formě přednášky nebo proslovu, ta by se rozmnožila a rozeslala okresním osvětovým sborům, jimž by se uložilo, aby se ve svém obvodu postaraly o propagaci ve shromážděních občanstva. Kdyby se osvětovým sborům dala určitá finanční základna (a nemusilo by to stát ani tak mnoho peněz), mohla by se v poměru k nim lépe uplatnit jistá kázeň, která aspoň po stránce propagační nese tak dobré ovoce v nedemokratických vládních systémech. Byly by jistě možné i jiné formy státní propagační činnosti osvětových sborů. To by ukázaly zkušenosti.

S projevem úcty

Ant. Humpolík.

referent státní osvětové služby v Brně.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2
Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská